

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Pavel Kovařík

Analýza a interpretace divadelní hry České nebe

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně a pouze z uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Sladové, PhD., za odborné vedení bakalářské práce, její cenné rady a připomínky, vstřícnost, ochotu a trpělivost.

Obsah

Úvod	5
1 Biografie a bibliografie Zdeňka Svěráka a Ladislava Smoljaka	6
1.1 Zdeněk Svěrák	6
1.2 Ladislav Smoljak	10
2 Historie Divadla Jára Cimrmana	13
2.1 Charakteristika jednotlivých her Divadla Jára Cimrmana	16
3 Analýza a interpretace divadelní hry České nebe	23
3.1 Úvodní seminář	23
3.1.1 Nález hry České nebe	24
3.1.2 Dymokurské období	25
3.1.3 Zapíraný český vojevůdce	26
3.1.4 Flaška a Krabice	26
3.1.5 Rukopisné padělky	27
3.2 Hra České nebe	28
3.2.1 Děj	28
3.2.2 Postavy	35
3.2.3 Kompozice.....	48
3.2.4 Čas	49
3.2.5 Prostor.....	50
3.2.6 Téma a hlavní motivy	51
4 Závěr	53
Použitá literatura a internetové zdroje	54
Anotace	57

Úvod

S tvorbou Divadla Jára Cimrmana jsem se seznámil již jako malý chlapec, kdy jsem s oblibou sledoval záznam divadelního představení *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*. Postupem času jsem se seznámil i s ostatními hrami a s přibývajícím věkem mě stále více oslovoval laskavý „cimrmanovský“ humor plný odkazů k našim národním dějinám a kultuře. Tomuto druhu humoru jsem posléze zcela propadl. Když jsem se tedy měl rozhodnout, jaké téma pro bakalářskou práci si zvolím, byla pro mě některá z „Mistrových“ her zcela logickou a zároveň jedinou možnou volbou.

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza a interpretace divadelní hry *České nebe*. Zaměříme se především na popis způsobů, jakými autoři dosahují komického účinku jednotlivých scén a na charakteristiky postav. Dílo analyzujeme také z hlediska kompozice, času, prostoru a pokusíme se definovat téma a hlavní motivy hry. Hojně budeme využívat ukázek z primárního textu.

České nebe jsem vybral, neboť jde o nejnovější a pravděpodobně také poslední hru Divadla Jára Cimrmana a také proto, že v ní vystupují skutečné postavy z našich národních dějin a autoři zpracovávají poutavá fakta z české historie.

Po formální stránce je práce rozčleněna na tři hlavní kapitoly.

V první kapitole se seznámíme s autory hry *České nebe*, Zdeňkem Svěrákem a Ladislavem Smoljakem. Uvedeme si důležité životní události tvůrců a zmíníme jejich další uměleckou činnost.

Ve druhé kapitole věnujeme pozornost historii Divadla Jára Cimrmana. Poukážeme na zásadní momenty v jeho vývoji. Zabývat se budeme i ostatními hrami divadla a stručně nastíníme jejich děj.

Třetí kapitola se zabývá vlastní analýzou a interpretací hry *České nebe*. V první části kapitoly se budeme věnovat úvodnímu semináři sestávajícímu z jednotlivých referátů. Ve druhé části pak následuje analýza a interpretace samotné hry z hlediska děje, postav, kompozice, prostoru, času, tématu a motivů.

1 Biografie a bibliografie Zdeňka Svěráka a Ladislava Smoljaka

V této kapitole se budeme zabývat životem a dílem autorů hry *České nebe*, Zdeňkem Svěrákem a Ladislavem Smoljakem.

1.1 Zdeněk Svěrák

Zdeněk Svěrák je významný umělec a jedna z nejznámějších postav současné české kultury. Proslavil se jako dramatik, herec, scénárista a spoluzakladatel Divadla Jára Cimrmana. Věnuje se také tvorbě písňových textů a v neposlední řadě charitativní činnosti. Jeho syn Jan Svěrák je český filmový režisér.

Zdeněk Svěrák se narodil 28. března 1936 v Praze do rodiny Františka Svěráka, pracovníka v rozvodných energetických závodech na pražském Bohdalcí, a jeho manželky Růženy. Manželé se vzali v roce 1929 a v témže roce se jim narodilo první dítě, jemuž dali jméno Zdeněk. V pěti letech ale chlapec zemřel poté, co šlápl na rezavý hřebík a dostal otravu krve. Ztrátu syna nesli manželé velmi těžce a Růžena Svěráková se dokonce pokusila o sebevraždu. Podařilo se jí naštěstí zachránit rychlým převozem do nemocnice a vypumpováním žaludku. V roce 1936 přivedli manželé na svět druhého syna, který dostal také jméno Zdeněk. Až do uvedení dokumentárního filmu *Tatínek*¹ veřejnost ani blízcí Zdeňka Svěráka nevěděli, že nebyl prvorozeným dítětem svých rodičů. Sám Svěrák k tomu říká: „*Mou nevýhodou bylo, že jsem byl až ten druhý Zdeněk. První Zdeněk Svěrák byl moc pěkný kluk, a jak vzpomínali, měl takový veselý vejšplechty.*“²

Na své dětství Zdeněk Svěrák vzpomíná ve filmu *Obecná škola*. Postava Edy Součka nese jednoznačně autobiografické rysy. Stejně jako o Edu, i o Zdeňka se rodiče báli a velmi úzkostlivě jej hlídali, protože si prošli bolestnou ztrátou dítěte. Patrné je to ve scéně z filmu *Obecná škola*, kde Eda s kamarádem Čejkou zalévají hrob Edova bratříčka.³

ČEJKA: *On se jmenoval jako ty?*

EDA: *No...*

ČEJKA: *A jakej byl?*

¹ *Tatínek* je dokumentární film Jana Svěráka z roku 2004. Jde o celovečerní portrét Zdeňka Svěráka.

² ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 11.

³ Tamtéž, s. 11.

EDA: Já nevím. On umřel a teprve potom jsem se narodil. Prej byl hodnej. Když umřel, tak naše máti spolykala prášky na spaní. Protože ji nebavilo bejt na živu. Ale vypumpovali jí žaludek a tím ji zachránili.

ČEJKA: To muselo bejt blbý. A co se mu vlastně stalo, bráchovi?

EDA: Šláp na rezavej hřebík a dostal růži.

ČEJKA: Růži?

EDA: To je nemoc. Proto jsou na mě naši tak vopatrný. Furt, aby se mi něco nestalo.

ČEJKA: To se jim člověk nemůže divit. Ale že se jmenuješ úplně stejně jako von.

EDA: Já jsem jako za něj, rozumíš. Abych jim ho nahradil.

ČEJKA: Seš takovej náhradník.⁴

Během války přišel otec o práci a rodina se tak musela přestěhovat do Kopidlna. „Bydleli jsme v pražském služebním bytě v elektrárně, kde tatínek pracoval, a osobně se mě nejvíc dotklo, že jeden z Němců ten byt potřeboval. Tatínka proto označili za nespolehlivého, přišel o práci i o byt a museli jsme se vystěhovat. Tři poslední roky války jsem tak prožil v otcově rodišti. Viděl jsem německé vojáky, kteří okolo nás pochodovali, viděl jsem také tatínka, jak má ucho pořád na rádiu a poslouchá Moskvu, Londýn nebo Hlas Ameriky...“⁵

Po absolvování základní školy, kde se mimo jiné seznámil se svým budoucím kolegou s Divadla Jára Cimrmana Bořivojem Pencem⁶, nastoupil na gymnázium v Praze. Po maturitě pak začal studovat pražskou Vysokou školu pedagogickou. Zdeněk Svěrák si však až do maturity myslel, že se stane elektroinženýrem, jak si přál jeho otec. „Pak jsem se však rozhodl jinak, a protože jsem chtěl být spisovatelem jako Alois Jirásek a žádná taková škola tehdy nebyla, šel jsem studovat Vysokou školu pedagogickou v Praze,“⁷ vzpomíná. Na studiích se seznámil s budoucí manželkou Boženou, s níž byl také po dokončení studia umístěn do pohraničních Měcholup na Žatecku, kde působil v letech 1958 až 1961. Odtud přešel do Žatce. Nejprve na základní školu a posléze na gymnázium.⁸

„Svěrák nad námi mladými skutečně od počátku doslova čněl. Hned po jeho nástupu nám bylo jasné, že vnáší do poklidných vod gymnázia a učitelského sboru svoji osobitost a svérázný humor,“⁹ vzpomíná Vladimír Halamásek, který se Zdeňkem Svěrákem na žateckém

⁴ Přepis ukázky z filmu *Obecná škola*.

⁵ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 112.

⁶ KEILOVÁ, Věra. *Zdeněk Svěrák: Pětasedmdesátka je cifra hrozivá* [online]. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/styl/228946-zdenek-sverak-petasedmdesatka-je-cifra-hroziva.html>.

⁷ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 13.

⁸ Tamtéž, s. 14.

⁹ Tamtéž, s. 14.

gymnáziu působil. Práce učitele však Svěráka příliš neuspokojovala, neboť neměl dostatek času na svou tvůrčí práci. Proto se rozhodl školství opustit.

V Žatci působil Zdeněk Svěrák do roku 1964. Téhož roku zvítězil v konkurzu a odešel do armádního vysílání Československého rozhlasu v Praze. V rozhlasové redakci se sešel se spolužákem a přítelem Milošem Čepelkou, budoucím členem Divadla Jára Cimrmana. Vedle komentování výstupů armádních cvičenců na Spartakiádě či reportážích o ozbrojených silách Československé lidové armády začal společně s Jiřím Šebánkem a Karlem Velebným připravovat přenosy z imaginární vinárny U Pavouka. V tomto pořadu se poprvé objevila postava Jára Cimrmana a byl tak položen základ pro budoucí Divadlo Jára Cimrmana, jehož historii se budeme samostatně věnovat v další části práce.

Kromě divadla a rozhlasu se Zdeněk Svěrák prosadil i v oblasti filmu. Jeho jméno je spojeno s významnými díly české kinematografie, na kterých se podílel jako scénárista nebo herec. Jeho první filmová zkušenost pochází z roku 1969, kdy si zahrál ve filmu Jiřího Menzela *Skřivánci na niti*, natočeného na motivy povídek z knihy Bohumila Hrabala *Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet*. Film byl dlouhou dobu uschován v trezoru, protože zobrazoval realitu padesátých let.

Své renomé si však vydobyl až scénáři k filmům ze sedmdesátých a osmdesátých let, kde naplno rozvinul svůj smysl pro jemný, inteligentní a laskavý humor. Mnoho z nich patří do tzv. zlatému fondu českého filmařství. Ve filmu *Jáchyme, hod' ho do stroje* (1974) předvedli ve spolupráci s Ladislavem Smoljakem aplikaci jejich typického humoru ve filmu a ve spolupráci s Lubomírem Lipským vytvořili dnes již kultovní komedii. Dalším úspěchem byl film *Na samotě u lesa z roku 1976*. Následovaly komedie *Marečku, podejte mi pero* (1976) *Vrchní, prchni* (1980) a *Vesničko má středisková* (1985).

Na většině scénářů v tomto období spolupracoval s Ladislavem Smoljakem, který některé z filmů také režíroval, v jiných si zase zahrál menší či větší roli.

V devadesátých letech 20. století začal Zdeněk Svěrák spolupracovat se svým synem Janem. Vytvořili tak tvůrčí tandem, který se nasmazatelně zapsal do dějin českého filmu.

Volná trilogie¹⁰ skládající se z filmů *Obecná škola* (1991), *Kolja* (1996) a *Vratné lahve* (2006) patří k nejvýznamnějším dílům novodobé české kinematografie.

¹⁰ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 84.

Jak jsme již zmínili, *Obecná škola* je do značné míry autobiografií Zdeňka Svěráka. Odehrává se těsně po druhé světové válce na pražské periferii a zachycuje optimistickou dobu mezi koncem druhé světové války a nástupem komunistické diktatury. Film se stal populární u kritiky i diváků a byl dokonce nominován na Oscara za nejlepší zahraniční film.¹¹ Oscara se otec a syn Svěrákové dočkali v roce 1996 za snímek *Kolja*. Film vypráví o přátelství mezi starým mládencem a malým ruským chlapcem v totalitním Československu. Trilogii pak uzavírá film *Vratné lahve* z roku 2007. Příběh o vysloužilém učiteli, který se odmítá smířit se stářím a hledá novou životní náplň.

Dne 17. května 2001 měl v pražském kině Světozor premiéru film *Tmavomodrý svět*.¹² Snímek zachycuje osudy československých letců ve službách RAF¹³ za druhé světové války ve Velké Británii. Jako námět posloužil Zdeňku Svěrákovi román *Sestřelen*¹⁴, jehož autorem je československý stíhací pilot František Fajtl, velitel 313. československé stíhací peruti.¹⁵ Snímek byl divácky úspěšný a získal čtyři České lvy¹⁶.

Dva prozatím poslední umělecké počiny z dílny otce a syna Svěrákových jsou určeny dětem. Jde o filmové pohádky *Kuky se vrací* (2010) a *Tři bratři* (2014). V roce 2010 obdržel Zdeněk Svěrák Českého lva za mimořádný přínos české kinematografii.¹⁷

Zdeněk Svěrák je významnou osobností i v oblasti literární tvorby, za niž se mu dostalo několika ocenění. Je trojnásobným nositelem ceny čtenářů Magnesia Litera¹⁸. První z nich obdržel v roce 2004 za knihu *Jaké je to asi v Čudu*, další pak v roce 2012 za povídkovou knihu *Nové povídky* a o dva roky později také za vzpomínkovou knihu *Po strništi bos*. Ve Svěrákově literární tvorbě hrají výraznou roli knihy určené dětem. Některé z nich, jako například *Tatínku, ta se ti povedla*, *Radovanovy radovánky* či *Pan Buřtik a Pan Špejlička*, vyšly také jako mluvené slovo na kompaktních discích.

¹¹ MÍŠKOVÁ, Věra. Čeští filmaři na amerických Oscarech [online]. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/26634-cesti-filmari-na-americkych-oscarech.html>.

¹² ČERMÁKOVÁ, D. Fenomén Zdeněk Svěrák. Praha: Imagination of people, 2012, s. 118.

¹³ RAF – Royal Air Force, česky Královské letectvo, je vojenské letectvo britských ozbrojených sil.

¹⁴ Zemřel válečný hrdina generál František Fajtl. Šestka: Noviny městské části Praha 6 [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.sestka.cz/index.php?clanek=1589>.

¹⁵ RAJLICH, Jiří a Jitka REŽNÁ. Generál Fajtl: slovem historika, rodiny a objektivem fotografů. Cheb: Svět křidel, 2012.

¹⁶ Český lev je prestižní česká filmová cena, udělovaná od roku 1993.

¹⁷ RAJLICOVÁ, Eva; VOJTĚCHOVÁ, Aneta. Český lev: Nejlepším filmem roku 2010 se stala Pouta [online]. Praha: Český rozhlas, 2011-03-05, [cit. 2016-03-23] Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/film/_zprava/860326.

¹⁸ Magnesia Litera je české literární ocenění, které od roku 2002 každoročně uděluje Sdružení Litera.

Rovněž v oblasti písňové tvorby zanechal výraznou stopu. Se skladatelem Jaroslavem Uhlířem vytvořil tvůrčí tandem, který dal vzniknout nespočtu písní, převážně pro děti. Například jmenujme: *Když se zamiluje kůň*, *Strašidýlko Emílek*, *Dělání* či *Není nutno*. Společně také vytvořili televizní pořad *Hodina zpěvu*, který vysílala Česká televize a v němž oba vystupují jako učitelé, kteří v průběhu hodiny střídají výklad a zpěv svých písní společně s dětmi.

Angažuje se také v dobročinnosti. V roce 1994 založil Centrum Paraple, nadaci, která pomáhá lidem ochrnutým po úrazech nebo v důsledku.¹⁹

Veškerá tvůrčí činnost Zdeňka Svěráka by vydala na samostatnou diplomovou práci. Jde o velmi výraznou osobnost naší kultury. Svědčí o tom i jeho umístění v anketě Největší Čech, kde obsadil 25. místo. Do první stovky se vešel i Ladislav Smoljak, kterému patří 79. příčka.²⁰

1.2 Ladislav Smoljak

Ladislav Smoljak byl český herec, scénárista, divadelní, televizní a filmový režisér. Společně se Zdeňkem Svěrákem patřil k čelným představitelům Divadla Jára Cimrmana.²¹

Ladislav Smoljak se narodil 9. prosince 1931 v Praze do rodiny krejčího Ivana Smoljaka. Matka pracovala jako dělnice v čokoládovně. Smoljakovi rodiče nebyli umělecky založení a téměř absolutní absence knih v domácnosti byla pro něj handicapem. „*Nejhorší bylo, že doma nebyla jediná knížka. Tedy když nepočítám cestopis po Africe, který si otec pořídil hlavně kvůli fotkám černošek v bambusových sukýnkách,*“ vzpomínal později Smoljak. Od uměleckých zájmů jej to však neodradilo.²²

Po maturitě na gymnáziu v roce 1952 se hlásil na DAMU, nebyl však přijat. Nedostal se ani na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, a tak nakonec začal studovat na Vysoké škole pedagogické v Praze, kterou dostudoval v roce 1957. Několik let aktivně učil,

¹⁹ Historie Centra Paraple. *Centrum Paraple* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.paraple.cz/onas/historie.html>.

²⁰ Největší Čech. *Česká televize* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/oprojektu_top100

²¹ Ladislav Smoljak. *Česká televize* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/lide/ladislav-smoljak/>.

²² HOMONICKÁ, R. a kol. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak. Očima přátel, synů a dcer*. Praha: Fragment, 2013, s. 8.

působil jako asistent na Fakultě technické a jaderné fyziky a poté na střední Jedenáctileté škole v Brandýse nad Labem. V roce 1961 ze školství odešel.²³

Během vysokoškolského studia se také prvně setkal se Zdeňkem Svěrákem, svým budoucím kolegou a tvůrčím partnerem. „*Ochotnický režisér Smoljak vyslechl, jak recituju báseň, řekl, že bych měl něco udělat se svými hlasivkami, ale do souboru mě přijal,*“ vzpomíná Zdeněk Svěrák na první společné setkání.²⁴

Po odchodu ze školství pracoval Smoljak v redakci časopisu Mladý svět. Ve své rubrice nazvané *Tržiště senzací* publikoval zajímavé fotografie z celého světa. Z redakce Mladého světa musel odejít v roce 1963 poté, co napsal fejeton *Traviči*, v němž pojednává o zbytečných schůzích, které člověka okrádají o čas.²⁵ Smoljak vzpomíná, že svým fejetonem způsobil velký rozruch. „*Odtajnil jsem tam například známou věc, a sice, že během schůze občas zazvoní o podlahu pletací jehlice – redaktorky tehdy na schůzích často pletly. Byl z toho průšvih. Dokonce to chvíli vypadalo, že se rozežene celá redakce.*“²⁶

Po odchodu z Mladého světa nastoupil Smoljak do redakce časopisu Mladá fronta. Jeho tehdejší šéfredaktor Karel Šiktanc mu nabídl místo redaktora v úseku populárně – naučné literatury.²⁷

Jako významnou událost v životě Ladislava Smoljaka lze vnímat spolupráci s Jiřím Suchým. Seznámili se v roce 1958, když divadlo Semafor přijalo do repertoáru Smoljakovo představení *Ukradený měsíc* na motivy knihy Ludvíka Aškenazyho. Suchý společně s Jiřím Šlitrem napsali k tomuto představení písně.²⁸ Hra měla premiéru 2. dubna 1960 a Smoljakovi připadla jedna z rolí. Svou bohatou divadelní kariéru tedy odstartoval v Semaforu.²⁹ V knize *Mým divákům* vzpomíná Ladislav Smoljak na své začátky v Semaforu takto: „*Hra se uváděla částečně jako představení pro děti a vydržela na repertoáru jenom rok. Pro mě to byl v každém případě úspěch, navíc jsem se seznámil se Suchým a moh jsem chodit do divadla, zadarmo.*“³⁰

²³ HOMONICKÁ, R. a kol. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak. Očima přátel, synů a dcer.* Praha: Fragment, 2013, s. 11-13.

²⁴ Tamtéž, s. 62.

²⁵ SMOLJAK, Ladislav a Blanka ČECHOVÁ. *Mým divákům: rozhovor s Ladislavem Smoljakem.* Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010, s. 48.

²⁶ Tamtéž, s. 48.

²⁷ Tamtéž, s. 48.

²⁸ Tamtéž, s. 43 - 44.

²⁹ HOMONICKÁ, R. a kol. *Tady všude byl... Ladislav Smoljak. Očima přátel, synů a dcer.* Praha: Fragment, 2013, s. 66 - 67.

³⁰ SMOLJAK, Ladislav a Blanka ČECHOVÁ. *Mým divákům: rozhovor s Ladislavem Smoljakem.* Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010, s. 44.

Ačkoliv jako divadelník začínal v Semaforu, bude jméno Ladislav Smoljak navždy spojeno především s Divadlem Jára Cimrmana. Byl jeho zakládajícím členem a působil v něm od jeho založení až do své smrti v roce 2010.³¹ Byl režisérem a také hercem ve všech hrách, většinu z nich také společně se Zdeňkem Svěrákem napsal.³²

Se Zdeňkem Svěrákem napsal také scénáře k celé řadě filmů, jako například *Jáchyme, hod' ho do stroje!* (1974), *Na samotě u lesa* (1976), *Marečku, podejte mi pero!* (1976), *Kulový blesk* (1978), *Trhák* (1980), *Jára Cimrman, ležící, spící* (1983), *Rozpuštěný a vypuštěný* (1984), *Nejistá sezóna* (1987). Jako režisér se ujal filmu *Vrchní, prchni!* (1987). Svou poslední roli ztvárnil ve filmu otce a syna Svěrákových *Vratné láhve* z roku 2007. Zahrál si penzistu, který je na procházce s kamarády, ostatními členy Divadla Jára Cimrmana. Ladislav Smoljak zemřel 6. června 2010 po dlouhé nemoci v kladenské nemocnici.³³

³¹ Zemřel Ladislav Smoljak, jeden z otců Jára Cimrmana. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/202405-zemrel-ladislav-smoljak-jeden-z-otcu-jary-cimrmana.html>.

³² Výjimkou jsou první tři hry Divadla Jára Cimrmana. Hru *Akt* napsal Zdeňk Svěrák sám, *Vyšetřování ztráty třídní knihy* napsal pouze Ladislav Smoljak a autorem hry *Domácí zabijačka* je Jiří Šebánek, který z divadla v roce 1969 odešel, a hra byla poté stažena z repertoáru.

³³ Zemřel Ladislav Smoljak, jeden z otců Jára Cimrmana. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/202405-zemrel-ladislav-smoljak-jeden-z-otcu-jary-cimrmana.html>.

2 Historie Divadla Jára Cimrmana

Jméno Jára Cimrman zaznělo poprvé 23. prosince 1966 v rozhlasovém pořadu *Nealkoholická vinárna U Pavouka*, jehož autory byli Zdeněk Svěrák a Jiří Šebánek společně s režisérkou Helenou Philippovou. Tehdy se posluchači z rádia dozvěděli o nálezu truhly s pozůstalostí zapomenutého českého génia. Truhlu údajně objevil Evžen Hedvábný³⁴ při stavbě krbu na své chalupě v pojizerské obci Liptákov. Velká část pozůstalosti však byla záhy zničena, protože na otevření truhly si Hedvábný pozval kamaráda, pyrotechnika Šťáhlavského. Tak byl objeven český všeueměl, který byl svou tvořivostí a nezměrnou šíří záběru srovnatelný snad jen Leonardem da Vincim.³⁵

Stejně jako osoba Jára Cimrmana, byla smyšlená i celá *Vinárna U Pavouka*. Šlo o rozhlasový zábavný pořad vysílaný z prostředí fiktivní vinárny, kde vystupují přední světoví hudebníci a orchestry. Šlo o to té doby nevídaný koncept pořadu, jenž byl založen na humoru a mystifikaci. Jak ale vzpomíná Zdeněk Svěrák v knize *Šest z šedesátých*, našlo se mnoho posluchačů, kteří tuto mystifikaci neprokoukli, přestože šlo často o zcela absurdní sdělení: „*My jsme nechtěli posluchače obelhávat, to by byla zlomyslnost. My jsme mu dávali neustále možnost, aby naši mystifikaci odhalili. Proto jsme vymýšleli takové absurdity, jako že ve Vinárně vystoupí Ella Fitzgeraldová³⁶ nebo že přijela kanadská jízdní policie, což nebylo technicky vyloučené, ale fakticky to samozřejmě byla úplná pitomost.*“³⁷

S nápadem založit Divadlo Jára Cimrmana, které by uvádělo výlučně hry z jeho pera, přišel Jiří Šebánek. Byl také autorem základních tezí, na kterých bude divadlo stát, například že půjde o divadlo založené na nehercích. Na přípravné schůzi budoucího divadla zasedal společně se Zdeňkem Svěrákem, Ladislavem Smoljakem a Milošem Čepelkou. Ladislav Smoljak vzpomíná na první schůzi takto: „*Sešli jsme se na podzim roku 1966, Šebánek předložil nápad o divadle, Čepelka se opil a řekl, že koupí oponu a my – Zdeněk Svěrák, Jiří Šebánek a já – jsme se zavázali, že napíšeme aktovku.*“³⁸

Na 19. června 1967 dohodla režisérka Helena Philippová předváděcí představení pro Státní divadelní studio³⁹ a začala se zkoušet hra *Akt. „A tak jsme 19. června s maximální trémou předvedli v Malostranské besedě, obsazené rodiči, manželkami, nejlepšími přáteli a*

³⁴ Evžen Hedvábný byl pseudonym jazzmana Karla Velebného.

³⁵ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 24.

³⁶ Ella Fitzgeraldová byla americká jazzová zpěvačka.

³⁷ JEŽEK, V. – TICHÝ, Z. *Šest z šedesátých*. Praha: Radioservis, 2003, s. 227.

³⁸ SMOLJAK, Ladislav a Blanka ČECHOVÁ. *Mým divákům: rozhovor s Ladislavem Smoljakem*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010, s. 17.

³⁹ Administrativní útvar, do jehož správy v 60. a 70. letech 20. století patřil Činoherní klub, Semafor, Reduta aj.

*představiteli SDS své umění. Když bylo po všem, přišla režisérka Philippová do šatny a ohlásila: Co jsem vám říkala, koupili nás.*⁴⁰

V průběhu první sezony bylo uvedeno i Smoljakovo *Vyšetřování ztráty třídní knihy* a Šebánkova hra *Domáci zabíjačka*.

Ve druhé sezóně (1968 – 1969) mělo tedy divadlo na repertoáru tři hry a čtvrtá hra, *Hospoda na mýtince*, byla ve fázi zkoušení. Toto období bylo významné pro další vývoj souboru. Z důvodu neshod osobních i uměleckých opustili divadlo Šebánek i Philippová. Na jejich místa přišli skladatel Jan Klusák, dirigent Pavel Vondruška a šanci zahrát si dostal Petr Brukner, který pracoval v divadle jako kulisák. Herecký ansámbl poté posílili ještě Jaroslav Vozáb a Miloň Čepelka. Čepelkovou první významnější rolí byl hrabě Zeppelin v *Hospodě na mýtince*, jinak však tento herec platí v Divadle Járy Cimrmana za specialistu na ženské role. *Hospoda na mýtince* byla také prvním společným počinem autorské dvojice Smoljak – Svěrák.⁴¹

Pro třetí divadelní sezónu (1969 – 1970) připravili autoři hru *Vražda v salónním coupé*. Roli továrníka Bierhanzla v této hře ztvárnil grafik Jaroslav Weigel, který se později stal hereckou oporou divadla. Další posilou se stal lékař František Petiška. V roce 1970 bylo tedy v Divadle Járy Cimrmana celkem deset hrajících členů.⁴²

Začátkem roku 1972 muselo být divadlo přestěhováno z Malostranské besedy do pražské Reduty na Národní třídě. Záhy po přesunu vydal tehdejší ředitel Reduty Hercík zákaz vystupování DJC na území Prahy. Po změnách ve vedení se však divadlo brzy smělo na Národní třídu vrátit. Právě tam mělo premiéru představení *Cimrman v říši hudby*.⁴³

Když v roce 1974 muselo Státní divadelní studio přenechat Redutu agentuře Pragokonzert, mělo pod ni spadat i DJC. Ministerstvo kultury však údajně nesouhlasilo s tím, aby agentura provozovala činnost nesouvisející s hudbou a ta byla nucena se se souborem rozloučit. Zdeněk Svěrák vzpomíná na tyto události jako na rafinovaný způsob, jak se divadla zbavit: „*Háček byl v tom, že veškeré dekorace, rekvizity a kostýmy k sedmi komediím, které jsme měli na repertoáru, zůstaly majetkem Pragokonzertu, tedy pod zámkem. Past sklápala. Připadali jsme si jako bezmocné vojsko, které se nechalo odzbrojit. Veškeré pokusy sehnat nového zřizovatele selhávají. Ředitel Cmíral nás zpátky do SDS nechce a nehodlá s námi ani*

⁴⁰ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Járy Cimrmana: Doslov: Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Járy Cimrmana, s. 10.

⁴¹ Tamtéž, s. 16.

⁴² Tamtéž, s. 17.

⁴³ Tamtéž, s. 20 - 21.

mluvit.“⁴⁴ V této době nacházelo divadlo útočiště ve studentských klubech, jako byla kolej 5. května či Klub chemiků.⁴⁵

Sezónu 1975 - 1976 však už DJC zahájilo v novém působišti, v Branické ulici, v malém sále pro zhruba 150 diváků. V následujícím roce opustil divadlo Jan Klusák, přibyli naopak Jiří Menzel a Jaroslav Uhlíř.⁴⁶

Sezóna 1978 – 1979 byla poznamenána úmrtím Františka Petišky. Toho nahradil Josef Koudelka, působící předtím jako kulisák. Novým členem se stal Jan Hraběta, osvětlovač, kterého Miloň Čepelka zaslechl při recitaci textu z Havlovy *Zahradní slavnosti* a tak dostal příležitost i na jevišti. Divadlo se posléze opět dostalo do střetu s mocí. Byla zakázána hra *Akt*, velké problémy provázely také schvalování nejnovější hry *Lijavec*, tehdy ještě pracovně nazvané *Herberk*.⁴⁷

V prosinci 1982 se DJC opět nedobrovolně stěhovalo. Údajně z ekonomických důvodů. „*Byla to zjevná lež. Před nedávnem investoval do sálu značné peníze, aby ho zvelebil, a ekonomicky mu učebny nemohou vydělat víc než prosperující divadlo, které je denně vyprodané,*“⁴⁸ říká Zdeněk Svěrák. Nic platná nebyla ani přímluva Jiřiny Švorcové, předsedkyně divadelní obce. 28. června 1983 se tak divadlo přestěhovalo do divadla Solidarita. Právě tento přesun do nových prostor je popsán v úvodu filmu *Nejistá sezóna*⁴⁹. Na všechna představení také docházeli straničtí funkcionáři, kteří svým nadřízeným podávali hlášení o svých dojmech.⁵⁰ V roce 1983 musela být stažena hra *Lijavec*, kvůli zřejmým politickým narážkám. Téhož roku přišel do divadla Bořivoj Penc a šanci zahrát si dostali i kulisáci Jan Kašpar a Genadij Rumlena. Ti všichni již v hereckém ansámbly zůstali.⁵¹

Nešťastným pro DJC se stal rok 1988. Zemřel herec Jaroslav Vozáb, kterého diváci milovali pro jeho nenapodobitelný výraz a kolegové zase obdivovali jeho rozhled. „*Jet s Jaroslavem Vozábem v autě na zájezd znamenalo zúčastnit se zdarma kursu v historii, architektuře, vážné hudbě a světových jazycích,*“⁵² vzpomíná na svého kamaráda Svěrák.

⁴⁴ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana: Doslov: Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 22.

⁴⁵ Tamtéž, s. 22 - 23.

⁴⁶ Tamtéž, s. 27.

⁴⁷ Tamtéž, s. 33 - 36.

⁴⁸ Tamtéž, s. 38.

⁴⁹ Filmová komedie v režii Ladislava Smoljaka, která zachycuje malý divadelní soubor při přípravě nové hry a střetech s cenzurou a režimem.

⁵⁰ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana: Doslov: Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 38 - 39.

⁵¹ Tamtéž, s. 42 - 44.

⁵² Tamtéž, s. 46.

Osobní tragédie postihla také Jana Kašpara. Po pádu ze stromu si poškodil páteř a zůstal upoután na invalidní vozík. Přesto se však hraní nevzdal a Smoljak se Svěrákem mu začali psát role „na tělo“, například Jirka Karásek v *Záskoku* či Sváťa Pulec ve *Švestce*.⁵³

Pak už přišla Sametová revoluce. První porevoluční hrou byl *Blaník* z roku 1990. V roce 1992 přišlo poslední stěhování a v budově na Štítného ulici na Žižkově působí divadlo dodnes. V současné době je na repertoáru patnáct her a herci zvládají až patnáct představení za měsíc. Musí se také vyrovnávat s dalšími ztrátami v souboru. Ladislav Smoljak zemřel v roce 2010, v roce 2011 Pavel Vondruška a v roce 2013 i Jan Kašpar.⁵⁴

Osoba a dílo Jára Cimrmana se staly v průběhu let naprostým fenoménem. Mnohé repliky z her doslova zlidověly a cimrmanovský humor baví stále nové generace diváků.

2.1 Charakteristika jednotlivých her Divadla Jára Cimrmana

Divadlo Jára Cimrmana se koncem šedesátých let zařadilo k nejvíce navštěvovaným českým scénám.⁵⁵ Všechny Cimrmanovy hry, až na jednu výjimku, kterou představuje hra *Němý Bobeš*⁵⁶, jsou tvořeny ze dvou částí. Představení otevírá série pseudovědeckých přednášek, kde herci, představující vědecké pracovníky a oslovující se akademickými tituly, referují o životě, díle a další nejrůznější činnosti fiktivního českého génia Jára Cimrmana.

Ve druhé části sehraji divadelní kus, který vždy nějakým způsobem obsahově koresponduje s předcházejícím seminářem. Tato struktura představení vznikla vlastně náhodou, z nouze. Zdeněk Svěrák v dokumentu *Cimrmani* vzpomíná, že pro první představení nově vzniklého divadla měli on, Ladislav Smoljak a Jiří Šebánek dodat každý jednu jednoaktovou hru. Šebánek s ní nebyl hotov včas a vzniklou mezeru bylo třeba nějak vyplnit. Rozhodli se proto, že v první části představení uvedou přednášku o životě autora, tedy Jára Cimrmana. Tento model se osvědčil a tak vznikla ustálená forma cimrmanovských představení.⁵⁷

⁵³ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana: Doslov: Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 46.

⁵⁴ 50 let s Cimrmanem. *Respekt* [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/tydenik/2015/52/50-let-s-cimrmanem>

⁵⁵ BAUER, Alois. *Čeština na dlani: přehled světové a české literatury, český jazyk*. 3., rozš. vyd. Olomouc: Rubico, 2007, s. 284.

⁵⁶ Ve hře *Němý Bobeš* po každé jednotlivé přednášce následuje dramatická ukáзка. Toto uspořádání autoři zvolili proto, aby divákům přiblížili způsob, jakým z dochovaných útržků původního Cimrmanova textu, za pomoci vědeckého bádání, rekonstruují původní podobu dramatu.

⁵⁷ VANÝSEK, Jiří. *Cimrmani* [televizní dokument]. Česká televize. 1997, 8:45.

Ladislav Smoljak uvádí výhody této formy představení: „*Humor určitýho druhu trvá jenom těch padesát třeba minut, a po přestávce je humor, kterej jde na to jinak, jiným klíčem, a zase je to padesát minut. Kdyby to byl humor jednoho druhu sto minut, už by to bylo horší.*“⁵⁸

Komika Divadla Járy Cimrmana je založená na mystifikaci, která spočívá v postupném objevování díla fiktivního českého génia a všeměla Járy Cimrmana. V každé z her se divák dozvídá o Cimrmanově činnosti v nejrůznějších odvětvích lidského snažení. Od jeho působení pedagogického či hereckého až po kariéru kočovného dentisty.

Časově jsou všechny divadelní hry zasazeny do období Rakouska – Uherska a vlády císaře Františka Josefa I. Tento únik do zidealizovaného světa před rokem 1914 nezvolili autoři náhodou. Hry sice budí zdání apolitičnosti, nicméně doba starého Rakouska umožňuje alegoricky kritizovat soudobé poměry. Patrné je to ve hře *Lijavec*, kde se objevuje postava poručíka Pihrta, příslušníka rakouské tajné policie, jehož náplní práce je pátrat po autorovi anekdot zesměšňujících císaře či monarchii. Ve skutečnosti jde o ironický pohled na tehdejší režim, aparát špiclů, policejní provokace a trestání lidí za jakýkoliv byt' jen slovní projev nesouhlasu.⁵⁹

První hrou Divadla Járy Cimrmana byl *Akt*, rodinné drama o starém malíři, jeho modelce a „návratu ztracených synů“.⁶⁰ Jak jsme již zmínili, napsal ji Zdeněk Svěrák právě pro první představení nově vzniklého divadla. Malíř Žila pracoval na svém životním díle, aktu. Kdykoliv se však jeho modelka a budoucí manželka svlékla, „*zhoubný démon mu vyrval paletu a štětec a poručil mu běsnit.*“⁶¹ Společně zplodí pět dětí. Protože však děti znemožňovaly malíři tvořit, zbaví se jich tím, že je posadí do vlaku či autobusu a rozešle na různá místa v zemi. Se třemi z nich se po několika desetiletích opět shledává ve svém domě, kam všechny své děti pozve. Hra měla premiéru 4. října 1967 v Malostranské besedě. Zhruba za měsíc po premiéře *Aktu*, 8. listopadu 1967, byla uvedena druhá Cimrmanova hra, *Vyšetřování ztráty třídní knihy*. Ladislav Smoljak zde zúročil zkušenosti získané během své vlastní učitelské praxe. Vědecký seminář, který hře předchází, je monotematický. Týká se pedagogické činnosti Járy Cimrmana v haličské osadě Struk a tvoří tak s následující jednoaktovou hrou ze školního prostředí uzavřený celek. Zvláštností této hry je zapojení publika do děje, diváci jsou zde v roli třídy a jednající osoby se k nim obracejí. Děj hry se točí

⁵⁸ VANÝSEK, Jiří. *Cimrmani* [televizní dokument]. Česká televize. 1997, 9:30.

⁵⁹ JANOUŠEK, P. a kol. *Přehledné dějiny české literatury 1945–1989*. Praha: Academia, 2012, s. 438.

⁶⁰ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 36.

⁶¹ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Járy Cimrmana, s. 43.

okolo ztracené třídní knihy, která je už sedmý rok nezvěstná. Třídní učitel „strašný Láďa“, ředitel školy, školní inspektor i krajský školní rada se snaží přimět žáky, aby přiznali, co se stalo s třídní knihou. Veškerá snaha však nepřinese kýžený výsledek.⁶²

Třetí hra v pořadí, *Hospoda na Mýtince*, prvně uvedená 17. dubna 1969, představuje nejhranější titul Divadla Jára Cimrmana.⁶³ Jde o hudební komedii, kterou badatelé zrekonstruovali z několikasekundových úryvků na špatně smazané magnetofonové pásce. V úvodním semináři se diváci dozvídají o hudební činnosti Jára Cimrmana, konkrétně o sedmihodinové operetní fresce *Proso*, kterou si však doslova rozebrali jiní skladatelé a Cimrmanovo dílo pak vydávali za vlastní. Hra samotná se odehrává v hospodě na mýtince, u níž se svou vzducholodí nouzově přistává hrabě von Zeppelin. „*Možná je to tím, že lidi mají okolo sebe málo humoru, který není prvoplánovitý, ale hravý. Na pointu si u nás přijdou sami a mají z ní potom dvojnásobnou radost,*“⁶⁴ vysvětluje Zdeněk Svěrák neutuchající zájem diváků o *Hospodu na Mýtince*.

Detektivka *Vražda v salonním coupé* je čtvrtou hrou, kterou najdeme v repertoáru divadla. Věhlasný policejní inspektor Trachta cestuje vlakem z Istanbulu do Prahy, když dojde k vraždě továrníka Bierhanzla. Společně se svým žákem, policejním praktikantem Hlaváčkem, rozjíždí Trachta vyšetřování přímo na palubě vlaku. Tématem úvodního semináře je pak Cimrmanova činnost kriminální a kriminalistická. Tato hra posloužila jako předloha pro filmovou detektivní komedii Ladislava Smoljaka *Rozpuštěný a vypuštěný*, kterou natočil roku 1984.⁶⁵

Hra *Němý Bobeš* přináší odklon od tradičního schématu složeného ze série vědeckých referátů v první části a celistvého dramatu ve druhé. V tomto případě je divákům předkládán proces rekonstrukce hry, ze které se dochovaly pouze útržky textu, jehož originál znehodnotil Cimrmanův soused Josef Padevět, neboť na něm opakovaně sušil houby. „*Vcelku lze říci, že jsme měli k dispozici asi pět procent předpokládaného textu. Chtěli bychom vám předvést, jak svědomitá vědecká práce může i z tak malé hromádky stavebního materiálu postavit solidní budovu dramatu. Nezastíráme ovšem, že tu a tam chybí cihla či trám.*“⁶⁶

⁶² SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana: Doslov: Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 12.

⁶³ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 39.

⁶⁴ Tamtéž, s. 39.

⁶⁵ Tamtéž, s. 40.

⁶⁶ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 154.

Ze hry samotné jsou použity pouze ukázky sloužící k ilustraci toho, jakým způsobem restaurátoři postupují a jakým směrem se ubírají. „*Co se stalo s hrou Němý Bobeš, je výsledkem střetnutí dvou myšlenkových živelů: nezkrotného tvořivého pudu umělcova se stejně nezkrotným pudem malého českého samozásobitele,*“⁶⁷ uvádějí autoři hry Zdeněk Svěrák a Ladislav Smoljak. Rekonstrukce jsou divákům předvedeny ve dvojím provedení. Jednak ve verzi tvůrců samotných a pro srovnání i v podání fiktivního rakouského cimrmanologa Ericha Fiedlera, jehož interpretace Cimrmanova textu je zcela pomýlená. Polemiky z Erichem Fiedlerem se objevují i v dalších hrách, mimo jiné i v *Českém nebi*, které bude předmětem další části práce. Hra *Němý Bobeš* se odehrává během Prusko – rakouské války a vypráví příběh chlapce, jehož matka odložila a vychovaly jej sny. Spolu s doktorem a farářem se vydává na cestu do Grůnbachu, aby našel svého otce.

3. května 1973 mělo v Redutě premiéru představení *Cimrman v říši hudby*. V této hře tvůrci mapují působení Járy Cimrmana na poli vážné hudby a opery. Zdeněk Svěrák připouští, že ne všichni členové souboru měli zprvu v tuto hru důvěru. „*Máloco jim připadalo vtípné a nahlodali nás natolik, že jsme se začali duševně připravovat na propadák. Sebevědomí nám vrátilo teprve publikum. Zvláště hudebně náročnou operu zpívanou hudebně nenáročnými herci přijalo s udivující směsicí smíchu a dojetí,*“⁶⁸ vzpomíná. Dějová část má název *Úspěch českého inženýra v indii* a líčí příběh českého inženýra Vaňka, který přichází do Indie a tamnímu podnikateli Krišnovi poradí vařit pivo namísto málo úspěšné rafinace cukru. Autorem hudby je skladatel Jan Klusák, který dříve také hrál v několika Cimrmanových hrách. Například hospodského v *Hospodě na mýtince* nebo továrníka Bierhanzla ve *Vraždě v salonním coupé*.⁶⁹

Výletem Járy Cimrmana do říše pohádek by se dala nazvat sedmá hra, *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*, která je divadelní adaptací příběhu o Zlatovlásce v kombinaci s pohádkou Dlouhý, Široký a Bystrozraký.⁷⁰ Úvodní seminář je tematicky zaměřen a přibližuje divákům Cimrmana jako významného sběratele a autora pohádek, které většinou, hlavně u dětí, neměly úspěch. Ve hře se pak dva bratři, princové Jasoň a Drsoň, ucházejí o ruku princezny Zlatovlásky, kterou zlý obr Koloděj zaklel do mužské podoby. Jasoň princeznu skutečně miluje, zatímco Drsoň o ni stojí pouze z materiálních důvodů. Jasoň se tedy vydává princeznu

⁶⁷ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 40.

⁶⁸ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Járy Cimrmana : Doslov : Rejstřík*. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Járy Cimrmana, s. 21.

⁶⁹ Jan Klusák: *Já Cimrmany miloval*. In: Novinky.cz [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/34883-jan-klusak-ja-cimrmany-miloval.html>.

⁷⁰ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 43.

osvobodit a potkává Krátkozrakého, který jej doprovází cestou pro radu k Dědu Vševědovi a poté k samotnému obrovi. Pomocí důvtipu získají jeho prsten, kterým vrátí Zlatovlásce její ženskou podobu a krásu.⁷¹

Hned dvě aktovky⁷² přináší představení *Posel z Liptákova*. Jde o hry *Posel světla a Vizionář*. *Posel světla* se odehrává v daleké budoucnosti, v časech, kdy jsou na sebe lidé tak hodní, že hrubé výrazy znají jen z knih a advokáti krachují, neboť vymizely urážky na cti a zloději sice jsou, ale nekradou. Do stavení starých manželů přijíždí jejich syn Standa s tím, že je musí přestěhovat do domova pro přestárlé, aby mohl v jejich domě rozjet podnikání s kapesními svítilnami. Druhá hra zavede diváky do domu sedláka Hlavsy, který si po večerech přivydělává předpovídáním budoucnosti z rozžhavené pece. *Vizionář* obsahuje mnoho politických narážek, například na znárodňování majetku a kolektivizaci zemědělství. Patrné jsou zejména, když se uhlobaron Ptáček přijde zeptat Hlavsy, jak se mu v budoucnu povede, nebo když se Hlavsa chystá odkázat grunt a polnosti svému synovi Františkovi, který ale ze strachu z budoucnosti bohatých dědictví odmítá.

Přes tyto náznaky měla hra u představitelů Pražského kulturního střediska⁷³ celkem pozitivní ohlas. „*Vysloveně se nelíbila pouze soudružce Kepákové, čerstvé posile ÚV strany. Boris Michailov⁷⁴ označil inscenaci za krok vpřed, lidovému řediteli Zvolškému vadilo, že jsme málo cílovali a leccos měli více pokritizovat, ale jinak se smál, ale kupodivu - jak sám řekl – na jiných místech, než ti mladí lidé v publiku.*“⁷⁵ Právě v období zkoušení hry *Posel z Liptákova* se odehrává děj filmu *Nejistá sezóna*.

Kritika režimu, který zakazuje lidem svobodně smýšlet a trestá i za něco tak malicherného, jako jsou anekdoty, je leitmotivem hry *Lijavec*. Vrchní inspektor všech starobinců se vydává na inspekci. Kvůli dešti však uvízne v herberku, ubytovně pro vandrovníky. Setká se tam s porodním dědkem Formánkem a později se k nim vetře příslušník rakouské tajné policie poručík Pihrt. Ten vybízí své spolunocležníky k vyprávění protihabsburských anekdot, aby je mohl následně zatknout. Až na konci celé hry se divák dozví, že jde o takzvanou „hru ve hře“, v níž obyvatelé starobince pod vedením samotného Cimrmana hrají divadelní hru, která jim má pomoci vyrovnat se s křivdami a nepříjemnými zážitky z dětství.

⁷¹ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 43.

⁷² Jednoaktové hry.

⁷³ Pražské kulturní středisko bylo zřizovatelem Divadla Jára Cimrmana.

⁷⁴ Boris Michailov byl tehdejší uměleckým šéfem Pražského kulturního střediska.

⁷⁵ SVĚRÁK, Z. *Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana: Doslov*: Rejstřík. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 28.

S českou polární výpravou se setkáme v desáté hře s názvem *Dobytí severního pólu Čechem Karlem Němcem*. Čtyři polárníci z pražského Podolí, náčelník Karel Němec, pomocný učitel Václav Poustka, lékárník Vojtěch Šofr a ledař branického pivovaru Varel Frištenský cestují vlakem do Ruska, odkud se vydávají na severní točnu. Celý průběh cesty zaznamenává učitel do deníku a tak se diváci dozvídají zajímavé příhody, jako je ztráta kompasu, v důsledku čehož výprava zabloudí až do Petrohradu. Nakonec však severní pól přeci jen dobydou, o svém úspěchu se ovšem nikde nezmíní, aby významný úspěch nepřipadl nenáviděnému Rakousku. Češi tak přišli o historické prvenství, neboť výprava Američana Pearyho dorazila k nejsevernějšímu bodu naší planety až o den později. Hra měla premiéru 17. října 1985 v Brně. „*Jednak jsme tím vzdali hold divákům naší tradiční štace, jednak jsme si mohli syrové představení osmkrát za sebou zahrát před srdečnějším moravským publikem a pak teprve s ním předstoupit před chladnější Pražany,*“⁷⁶ vysvětluje Svěrák, proč volba padla právě na moravskou metropoli.

Pověst o rytířích spících v hoře se stala inspirací pro v pořadí jedenáctou Cimrmanovu hru, *Blaník*. Smoljak se Svěrákem ji psali na přelomu let 1988-89. „*Myšlenka, že legendární vojsko zase nevyjede, i když dobře ví, jak by ho národ potřeboval, se nám jevila jako aktuální. Čím více staří kormidelníci státního korábu cítili, že loď se potápí, tím křečovitěji se drželi kormidla a dělali na palubě dusno.*“⁷⁷ Děj hry se odehrává během Pražského červnového povstání v roce 1848. Do hory Blaník přichází pražský učitel Josef Chvojka, aby informoval osazenstvo o situaci v Praze. Rytíři Smil Flek z Nohavic, Hynek z Michle a toho času za nekázeň uvězněný Veverka z Bitýšky diskutují o nutnosti vyslat vojsko na pomoc Pražanům. Úvodní seminář, který je plný politických narážek, autoři napsali až po sametové revoluci. Hra měla premiéru 16. května 1990 v divadle Solidarita v Praze.⁷⁸

Hra *Záskok* zavede diváky na počátek dvacátého století, kdy Jára Cimrman se svou kočující hereckou společností Lipany objížděl český venkov, aby prostému lidu přístupnou divadelní formou poskytoval zábavu a poučení. Úvodní seminář se zabývá Cimrmanovou činností v oblasti divadla a seznamuje publikum se specifiky divadelního prostředí jeho doby. V úvodu hry samotné sděluje principál herecké společnosti zbytku souboru, že se mu podařilo sehnat na záskok věhlasného herce Karla Infelda Prácheňského, který ovšem nemá dostatek času na zapamatování textu. Představení přesto začíná, Prácheňský ho však zcela rozloží.

⁷⁶ SVĚRÁK, Z. Dodatky: *Historie Divadla Járy Cimrmana: Doslov*: Rejstřík. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana, s. 44.

⁷⁷ Tamtéž, s. 47.

⁷⁸ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 48.

Vypadává mu text, plete si ostatní figury a vkládá do hry repliky z úplně jiných her. Děj se točí okolo Vlasty, dcery ze statku, jejích dvou nápadníků a otčíma Vavrocha. Když už je domluvena svatba Vlasty se šikovatelem Vogeltanzem, vyjde najevo, že Vlasta je muž, kterého matka oblékala do dívčího, aby jej ochránila před vojnou. I přes neustálé Prácheňského výpadky se hercům s přispěním zásahů „zvědavého invalidy“ Jirky Karáska nakonec podaří dovést hru ke zdárnému konci.

Na Silvestra roku 1997 byl *Záskok* jako první Címrmanova hra uveden na scéně Národního divadla a to hned dvakrát, ve dvou alternacích.⁷⁹

O stáří a problémech s ním spojených je hra *Švestka*. Skupina starých pánů se sjíždí v železniční stanici Středoplky, aby očesali Švestku, kterou právě odkoupil vysloužilý vechtr Přemysl Hájek. Ten si na pomoc pozve bratrance Blažeje Motyčku a kamaráda, horolezce Svátu Pulce, který sedmkrát pokořil Milešovku, ale při posledním pokusu z ní spadl a zůstal na vozíku. Čas na sklizení úrody mají pouze do večera a snahu jim komplikuje především Hájkova skleróza a senilita. Však také hra *Švestka* nese podtitul *Jevištní sklerotikon*. K očesání švestky se nakonec nedostanou a veškerá úroda tak propadne dráze.

Hru *Afrika* lze označit jako hru cestopisná a exotická. „V úvodním semináři se ústřední africké téma připomíná zejména prostřednictvím Címrmanova působení v železniční stanici Maramba a mise u trpasličího kmene Duru – Buru, jehož území se pokusil neúspěšně přiřčenit k Čechám.“⁸⁰ Děj hry nás zavede na palubu vzducholodi, která právě odlétá na expedici do Afriky. Na její palubě je cestovatel Dr. Emil Žába, františkánský mnich Cyril Metoděj, nižší šlechtic baron Úvalský von Úvaly u Prahy a pilot vzducholodi Bohuslav Puchmajer. Vzducholod' odstartuje z Prahy a přistává na území ovládaném kanibaly, se kterými se posádka také setkává. Domorodci se s pomocí cestovatelů naučí češtině a obrátí se na křesťanskou víru. Hra byla uvedena při příležitosti 35. výročí založení Divadla Járy Cimrmana, 5. října 2002.⁸¹

Poslední hrou Divadla Járy Cimrmana je *České nebe* s podtitulem *Címrmanův dramatický kšaft*. Analýze a interpretaci této hry budeme věnovat samostatnou kapitolu.

⁷⁹ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 48.

⁸⁰ Tamtéž, s. 50.

⁸¹ Tamtéž, s. 52.

3 Analýza a interpretace divadelní hry České nebe

V této kapitole se budeme zabývat analýzou a interpretací divadelní hry *České nebe*. Zaměříme se nejprve na úvodní seminář a jednotlivé referáty. V další části poté na děj, jednotlivé postavy, specifika jejich chování, jazyka a komiky, stejně jako na čas, prostor a hlavní motivy této divadelní hry.

Patnáctou hrou Divadla Jára Cimrmana je *České nebe*. Podtitul hry, *Cimrmanův dramatický kšaft*, odkazuje k faktu, že jde s největší pravděpodobností také o poslední hru z pera Jára Cimrmana. Hra byla poprvé uvedena při příležitosti devadesátého výročí vzniku Československa, 28. října 2008, v Žižkovském divadle Jára Cimrmana.⁸²

S nápadem napsat novou hru přišli Smoljak se Svěrákem již v roce 2006. Na okolnosti objevení námětu pro *České nebe* vzpomíná Ladislav Smoljak v knize *Mým divákům*: „Zdeněk tuhle přinesl obrázek, ze kterého jsem byl úplně na větvi: jeho babička si koupila kalendář, jediný velký arch, na kterém byl obraz z národní historie. Vystříhla ho a nechala zarámovat; je to alegorická malba, na které jsou největší postavy našich dějin – Komenský, Hus, ale i Smetana, Dvořák a další.“⁸³ Na základě tohoto dojmu se tvůrci rozhodli zasadit děj hry do jakéhosi nebeského senátu, kde by se velikáni našich dějin sešli. „Řekl jsem, že by to měla být Cimrmanova poslední hra – odkaz národu“, dodává Smoljak.⁸⁴ Práce na hře trvala autorům dva roky, kdy se pravidelně scházeli a jak je jejich zvykem, vybrušovali a zdokonalovali každou jednotlivou repliku. „Scházeli jsme se ve v roce 2007 i 2008, ale protože jsme byli všichni hodně zaměstnaní, trvalo nám to tentokrát déle. Snad i proto, že jsme v polovině vyčerpali děj a nevěděli, jak pokračovat dál. Pak jsme na to přišli, hra byla nakonec ještě delší a museli jsme ji krátit,“ popisuje Zdeněk Svěrák vznik *Českého nebe*.⁸⁵

3.1 Úvodní seminář

Jak je pro hry Divadla Jára Cimrmana typické, je i *České nebe* rozděleno na úvodní seminář a samotnou divadelní hru. Seminář ke hře je realizován formou referátů jednotlivých cimrmanologů, kteří vycházejí před oponu k řečnickému pultíku. Najdeme však i semináře, kde jsou všichni herci přítomni na pódiu, což je často zdrojem vtipných situací, neboť vědci se navzájem doplňují nebo mají ironické poznámky k výstupu kolegů. V úvodním semináři

⁸² ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 57.

⁸³ SMOLJAK, Ladislav a Blanka ČECHOVÁ. *Mým divákům: rozhovor s Ladislavem Smoljakem*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010, s. 177.

⁸⁴ Tamtéž, s. 199.

⁸⁵ ČERMÁKOVÁ, D. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of people, 2012, s. 53.

k *Českému nebi* zazní celkem pět referátů v podání čtyř cimrmanologů (představitel Svatého Václava přednáší první a poslední příspěvek).

3.1.1 Nález hry *České nebe*

Seminární část představení otevírá referát nazvaný *Nález hry České nebe*. Přednáší ho vždy představitel role Jana Ámose Komenského, tedy Zdeněk Svěrák a Miloň Čepelka, dříve Ladislav Smoljak. Jak je z názvu patrné, hlavním tématem přednášky je nález rukopisu Cimrmanovy hry *České nebe*, který byl nalezen v cukrovaru v Dymokurech. Objevil ho inženýr Kloubec a přes jeho vnučku Lenku se dostal až k cimrmanologům. Seminář přináší divákům zcela novou informaci o životě a tvorbě Járy Cimrmana během první světové války: „*Jára Cimrman během této války prokazatelně žil a tvořil.*“⁸⁶

Tím autoři vyvracejí své dosavadní tvrzení, vyjádřené například v úvodním semináři ke hře *Vizionář* v představení *Posel z Liptákova*, že Cimrmanova stopa mizí s vypuknutím války: „*Neznáme přesné datum Cimrmanovy smrti. Jedno však víme: ve chvíli, kdy se onen vídeňský valčík ztrácí v rachotu výstřelů první světové války, ztrácí se z dějin i stopa našeho Járy Cimrmana.*“⁸⁷

Dozvídáme se rovněž, že Cimrman první světovou válku strávil ve slavné kavárně Louvre v na Národní třídě a právě tam napsal *České nebe*.

Jako v již mnoha předešlých seminářích, pouští se i zde cimrmanologové do polemik s fiktivním rakouským profesorem Erichem Fiedlerem (který, jak je zmíněno ve *Vraždě v salónním coupé*, byl pouze středoškolský profesor). Fiedler přišel s tvrzením, že „*Cimrman neměl v podniku příliš dobrou pověst a platil tu za největšího pijana.*“⁸⁸ Autoři zde k dosažení komičnosti využívají dvojznačnosti slovního spojení „*platit za největšího pijana*“, které je možné vyložit si dvojím způsobem. Fiedlerovo tvrzení je tak následně uvedeno na pravou míru: „*Cimrman skutečně platil za největšího pijana, ale tím pijanem byl jeho přítel Emil Struna, za kterého Cimrman ze soucitu platil útratu, neboť tento zchudlý advokát proměnil veškeré své jmění v absint.*“⁸⁹ Toto mylné tvrzení dávají autoři za vinu Fiedlerově slabé znalosti češtiny a v této souvislosti zmiňují další absurdní chybu v překladu z cizího jazyka, jíž se rakouský cimrmanolog dopustil:

⁸⁶ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Járy Cimrmana, s. 527.

⁸⁷ Tamtéž, s. 278.

⁸⁸ Tamtéž, s. 527.

⁸⁹ Tamtéž, s. 527.

„Přátelé, to je tak nehorázný omyl, dokazující Fiedlerovu neznalost češtiny, že může soutěžit snad jen s jeho dnes už slavnou překladatelskou botou, svědčící o jeho neznalosti angličtiny, když přeložil titul encyklopedie *Who is Who* jako *Vlak je vlak*.“⁹⁰ Zde autoři k dosažení komického účinku využili zvukové podobnosti anglického slova „who“ (Kdo) a zvuku při zahoukání vlaku. V referátu je toto slovo záměrně řečeno s velkým důrazem, aby byla akustická podoba jasně patrná a každému divákovi srozumitelná.

V referátu je zmíněn i spisovatel Franz Kafka, který údajně kavárnu Louvre také hojně navštěvoval. Když pak Cimrmanovi došly peníze, platil za největšího pijana, doktora Strunu, on.

3.1.2 Dymokurské období

Druhý příspěvek nese název *Dymokurské období* a podrobněji se zabývá tím, jak se Cimrmanův rukopis hry *České nebe* ocitl v dymokurském cukrovaru. Přednášejícími jsou zpravidla pánové Petr Brukner a Petr Reidinger, kteří v *Českém nebi* hrají Svatého Václava.

Diváci se dozvídají, že Cimrman působil v Dymokurech jako učitel a hru zde napsal s úmyslem, aby byla tajně hrána ochotnickými spolky a připravila tak český národ na změny, které po skončení války přijdou. Protože byla hra protihabsbursky zaměřená, což bylo pro jeho tvorbu typické, doporučil budoucím inscenátorům uvádět ji pod titulem *Sláva císaři*. Autoři tak poukazují na problém s tehdy značnou cenzurou. Motiv utajování díla před vládnoucím režimem nalezneme i v jiných cimrmanovských představeních, například v *Poslovi z Liptákova*: „*Sotva tajemník Čepelka odložil po bezvýsledném překopání zahrady krumpáč, nachází docent Weigel v jeho násadě důmyslně maskovanou dutinu a v ní nebojácny protirakouský pamflet Svoji pravdu nebudeme skrývat*,“⁹¹ dozvídáme se v semináři před hrou *Posel světla*.

Přestože Cimrman svou hru namnožil pomocí živé kopírky, dochoval se šťastnou náhodou pouze jeden exemplář, který ředitel cukrovaru a horlivý vlastenec Hlušina schoval do šanonu *Melasa – výdej*. Zde můžeme spatřit vtipnou souvislost mezi příjmením ředitele cukrovaru a popisem šanonu, v němž byla hra nalezena. Jak hlušina, tak melasa jsou zbytkové produkty vznikající při těžbě uhlí, respektive po vycukernění řepy či cukrové třtiny.

⁹⁰ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 527.

⁹¹ Tamtéž, s. 251.

Referát rovněž přináší informace o korespondenci Járy Cimrmana s přáteli na frontě a v této souvislosti se pozastavuje nad faktem, že čeští vojáci bojovali v řadách obou zneprátelených stran. „*Zoufalé raporty z fronty mu nepřestával psát Fráňa Šrámek a Stanislav Kostka Neumann, kteří zůstali – jako většina českých vojáků – v rakouských zákopech. Ale třeba už malíř František Kupka z Opočna a sochař Otto Gutfreund – mimochodem pozdější autor babiččina sousoší v ratibořickém údolí – už vystrkovali hlavy ze zákopů francouzských.*“⁹² Patrný je odkaz ke slavné Šrámkově básni *Raport*.

3.1.3 Zapíraný český vojevůdce

Referát *Zapíraný český vojevůdce* má za úkol představit osobnost maršála Josefa Václava Radeckého. Jakožto věrného pomahače Habsburků ho česká veřejnost vyloučila z národní historie. V úvodu příspěvku se dozvíme o okolnostech jeho křtu, kdy měl šest kmotrů a také šest křestních jmen, což mu překáželo ve vojenské kariéře. Poté přichází vtipná parodie na lidovou píseň *Generál Laudon jede skrz vesnici*, kde tvůrci líčí jeho setkání z generálem Laudonem v době, kdy byl Radecký velitelem patroly v jeho vojsku. Autoři tak spojují fikci se skutečnými událostmi z maršálova života.

Komiku lze spatřit ve zmínce o Radeckého plánu hospodářské pomoci válkou poničeným zemím: „*Císaři například navrhl, aby se válkou zničeným zemím poskytla hospodářská pomoc (tzv. maršálkův plán). Politicky krátkozraký císař však jeho rady nebral vážně, a tak maršálkův plán zůstal více než sto let jen na papíře. Teprve po druhé světové válce tuto ideu znovu vzkřísil americký ministr zahraničí Marshall.*“⁹³ Zde je využito podobnosti názvu vojenské hodnosti, maršál, a příjmení někdejšího amerického ministra zahraničí George Marshalla.⁹⁴

3.1.4 Flaška a Krabice

O vztahu Járy Cimrmana k básnickým pseudonymům pojednává referát *Flaška a Krabice*. Autoři zde prostřednictvím Cimrmana parodují módu květnatých uměleckých pseudonymů, které byly v době národního obrození v oblibě. „*Každý by měl nosit jméno, se kterým se narodil. Prosím, když se někdo jmenuje Václav Jebavý a chce být básníkem –*

⁹² CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Járy Cimrmana, s. 528.

⁹³ Tamtéž, s. 530.

⁹⁴ Marshallův plán. TOTALITA.cz [online]. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/marshall.php>.

symbolistou, nedivím se, že píše pod jménem Otokar Březina. I když nevím, co mu vadilo na jméně Václav,⁹⁵ píše Cimrman v dopise příteli Josefu Svatopluku Macharovi.

Poté následuje scénka, Cimrmanova dramatická prvotina, která se právě touto problematikou zabývá. Jde o veselý výstup, jehož aktéry jsou dva středověcí spisovatelé, Smil Flaška z Pardubic a Beneš Krabice z Veitmile.

Komika je zdůrazněna pomocí toho, že se spisovatelé mezi sebou oslovují „Flaško“ a „Krabice“, stejně jako jejich zevnějškem, kdy představitel Flašky přichází na scénu s pokrývkou hlavy připomínající zátku z láhve a Krabice zase v klobouku ve tvaru krabicového víka. „*Posad' se, Krabice, odlož si, sundej si víko. Já se odšpuntuju...*“,⁹⁶ říká Flaška. Stejně titulují i vlastní rodinné příslušníky:

K: Tak ty jsi, Flaško, z Pardubic. A co doma?

*F: Ale měli jsme doma radostnou událost. Žena porodila čtvrtou flaštičku. A kolik ty máš krabiček?*⁹⁷

Dvojnásobně lze pochopit závěrečnou repliku Flašky: „*To chápu. Spíš v posteli sám. Bez krabice. To já bez flašky v posteli neusnu.*“⁹⁸ Poslední věta působí humorně, neboť neschopnost usnout bez flašky v posteli si lze vyložit jako projev pokročilého alkoholismu.

3.1.5 Rukopisné padělky

Posledním příspěvkem v úvodním vědeckém semináři je referát nazvaný *Rukopisné padělky*, jenž pojednává o *Rukopisu královédvorském* a *Rukopisu zelenohorském*. Připomíná okolnosti jejich údajného objevení i vleklé spory o jejich pravost. Seznamuje nás blíže s Josefem Lindou a Václavem Hankou, údajnými objeviteli rukopisů, a přináší další informace, které jsou laikům mnohdy neznámé. Narážku na mezinárodní politiku můžeme vidět ve větě: „*Srbský historik Bojko Kulić loni vtipně poznamenal, že Rukopisy jsou české Kosovo pole.*“⁹⁹ Lze zde spatřovat odkaz k bitvě na Kosově poli ze 14. století, stejně jako na problematiku území Kosova, které si nárokuje právě Srbsko.

Postoj Járy Cimrmana k problematice rukopisných padělků je pregnančně vyjádřen v jeho knize *Rukopisy dnes a kdysi*: „*Básničky jsou to pěkné a muselo jim to dát pacholkům*

⁹⁵ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Járy Cimrmana, s. 530.

⁹⁶ Tamtéž, s. 535.

⁹⁷ Tamtéž, s. 535.

⁹⁸ Tamtéž, s. 535.

⁹⁹ Tamtéž, s. 535.

*práci, ale podvádět se nemá.*¹⁰⁰ Objevuje se i narážka tvůrců na časté zpochybňování Petra Bezruče jako autora *Slezských Písní*: „*Já sám jsem se ve finanční tísní drobného literárního podvodu také dopustil, když jsem prodal Bezručovi své Slezské písně. A dodneška mě to mrzí.*“¹⁰¹

Posledním tématem, kterého se referát dotýká, je morální aspekt literární mystifikace pohledem cimrmanologů: „*My dobré úmysly falzifikátorů do jisté míry chápeme. A dovedeme dokonce i pochopit, že je taková práce těšila. Ale vymýšlet si události, které se nikdy nestaly, a postavy, které nikdy nežily, a po léta mystifikovat celý národ, to se nám opravdu, ale opravdu přičít.*“¹⁰² Tato závěrečná věta celého semináře vyvolává u diváků salvy smíchu, neboť kritika literární mystifikace působí z úst cimrmanologů, kteří celý svůj humor právě na mystifikaci postavili, vskutku komicky.

3.2 Hra *České nebe*

V této části bakalářské práce se budeme věnovat analýze a interpretaci druhé části představení *České nebe*, totiž samotné hry. Nejprve nastíníme děj hry, poté se pokusíme charakterizovat jednotlivé postavy a zmíníme také hlavní motivy, kompozici čas a prostor díla.

Titul dramatu nám sděluje zásadní informaci o hře. Uvádí místo, kde se hra odehrává, tedy nebe, v němž se po smrti scházejí velikáni českých dějin. Pro takový typ titulu lze užít pojmu metaforický titul, což je název založený na obraznosti. „*Název tohoto druhu je založen na konfrontaci jevů a představ, na jejich zástupnosti,*“ uvádí František Všetická v knize *Kroky Kalliopé*.¹⁰³

Podtitul *Cimrmanův dramatický kšaft* naznačuje, že jde o jakousi závěť, odkaz národu. Víme také, že jde pravděpodobně o poslední hru Divadla Járy Cimrmana.

3.2.1 Děj

Na tomto místě ve stručnosti přiblížíme děj *Českého nebe*. Zásadní momenty v ději či komické pasáži demonstrováme pomocí ukázek z primárního textu a pokusíme se definovat, jakými prostředky bylo v tom kterém případě dosaženo komického účinku.

¹⁰⁰CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplně vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Járy Cimrmana, s. 536.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 536.

¹⁰² Tamtéž, s. 536.

¹⁰³ VŠETICKÁ, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. Olomouc: Votobia, 2003, s. 230.

Hra *České nebe* pojednává o zesnulých velikánech našich dějin, kteří zasedají v české nebeské komisi. Tato komise se pravidelně schází, aby rozhodla, kdo ze zemřelých může přejít z očištěnce do nebe a kdo prozatím musí v očističi zůstat. První postavou, se kterou se setkáváme, je praotec Čech. Pokojně sedí a prohlíží si ze dřeva vyřezané figurky slovanských bohů. Hned poté vstupuje na scénu Jan Ámos Komenský, který jakožto silně věřící křesťan praotce za toto okamžitě kárá:

KOMENSKÝ: Praotče Čechu! Já ti jednou ty tvoje zatracené bůžky vezmu a vyhodím na smetiště. Podívej, ty jako pohan bys tady v křesťanském nebi správně neměl být. Proč jsem tě naučil číst? Proč ti nosím nejnovější knížky, které dole vyjdou?

PRAOTEC: Všechno už jsem přečet. Až na toho Stanislava Krychli Neumanna.

KOMENSKÝ: Stanislava Kostku Neumanna. Tak toho číst nemusíš. To je pohan jako ty.¹⁰⁴

Během čekání na Svatého Václava, který se opozdil, začíná Komenský zkoušet praotce ze znalostí o české kultuře. Patrně tak autoři odkazují k jeho učitelské profesi:

KOMENSKÝ: Kdo složil Rusalku?

PRAOTEC: Zdeněk Fibich.

KOMENSKÝ: Chyba. Antonín Dvořák. Kdo složil Prodanou nevěstu:

PRAOTEC: Bedřich...

KOMENSKÝ: Správně...

PRAOTEC: Podmáslí!¹⁰⁵

Zde je dosaženo komiky prostřednictvím záměny slov smetana a podmáslí, která jsou si významově podobná. Této záměny je později ve hře použito ještě jednou v momentě, kdy nebeská komise rozhoduje o přesunu Bedřicha Smetany z očištěnce do nebe:

VÁCLAV: Ale rád bych nejdřív sprovodil ze světa ty nevyřízené žádosti z očištěnce. Jako prvního bych vzal na přetřes Bedřicha Smetanu.

PRAOTEC: To je ten, co jsem si ho splet s tím podmáslím. Ale když se smetana veme na přetřes, tak je z toho máslo a podmáslí. Tak proto jsem si to splet.¹⁰⁶

¹⁰⁴ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 537.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 537.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 546.

Následně dorazí Svatý Václav, který se zdržel modlením, a zahajuje zasedání. Svě kolegy informuje o svém úmyslu rozšířit počet členů komise na šest a to hlavně z důvodu právě vypuknuvší první světové války. Jeho návrh se setkává s pozitivním ohlasem a členové komise se radí, koho k sobě přizvou. Komenský navrhne Jana Husa:

KOMENSKÝ: Kdo by tu rozhodně neměl chybět, je Hus.

VÁCLAV: Jan Hus, ano, výřečný muž. Rozhodně lepší než ten druhý Jan, ten...

KOMENSKÝ: Nepomucký?

VÁCLAV: Ano. S tím je těžká domluva. Když se ke mně modlí, já mu vůbec nerozumím.

KOMENSKÝ: Nediv se. Bez jazyka, chudák.¹⁰⁷

K pochopení komiky této scény je nutný určitý všeobecně kulturní rozhled, neboť autoři zde pracují s historickými fakty. Konkrétně narážejí na postavu sv. Jana Nepomuckého. Legenda praví, že mu byl během mučení vyříznut jazyk. Proto mu tedy Václav nerozumí, když se k němu modlí.

Do komise tedy přichází Jan Hus a ihned se čile zapojuje do jednání. Ostře vystoupí proti návrhu Komenského, aby byla v komisi alespoň jedna žena. Odmítne zvolit do komise Boženu Němcovou a namísto ní navrhne Karla Havlíčka Borovského, jehož zásluhy vyzdvihuje. Připomíná, jak trpěl pro český národ, když byl za svou tvorbu ve vyhnanství v Brixenu. Havlíček tedy přichází do komise a uvede se epigramem:

HAVLÍČEK: Českých knížek hubitelé líti...

OSTATNÍ (společně): ...plesnivina, moli, jezoviti!¹⁰⁸

Komenský nadále trvá na zvolení ženy. Argumentuje svými zkušenostmi z učitelské praxe a přesvědčuje ostatní o přínosu ženského prvku v kolektivu. Jako příklad pozitivního působení ženského elementu uvádí příhodu, kterou zažil během svého působení ve Fulneku:

KOMENSKÝ: Ale mistře, ten ženský prvek – samozřejmě v počestné podobě – by tu chybět neměl. Víte, já když jsem učil ve Fulneku, měl jsem čistě chlapeckou třídu. A ti chlapci mě neustále zlobili tím, že nožičky vyrývali do školních škamen obrazce.

HUS: Jaké obrazce?

KOMENSKÝ: Geometrické. A nejen na lavice. Na tabulky to kreslili, na okraje knih, i zvenčí

¹⁰⁷ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 541.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 541.

na škole se jeden takový obrazec objevil. A mě napadl pedagogický pokus: učit děvčata a chlapce dohromady. A vidíte – opravili jsme lavice i omítku a od té doby se žádný takový obrazec nikde nevyskytl. Ti hoši s tím prostě přestali.

HAVLÍČEK: Tomu nevěřím.

KOMENSKÝ: Přestali. A když jsem se jich ptal proč, víte, co mi řekli? Protože zjistili, že to tak nevypadá!¹⁰⁹

Zde je jako komického prvku využito odkazu k vulgárnímu symbolu pro ženské přirození, tedy kosočtverci.

Hus je ovšem stále kategoricky proti zvolení Boženy Němcové, neboť se nedokáže smířit s jejím způsobem života, který považuje za nemravný. A tak nakonec padne volba na její babičku, proti níž nemá Hus výhrad a která alespoň symbolicky Němcovou v komisi zastoupí. Při hledání možné posily pro nebeskou komisi je zmíněn i Jára Cimrman:

VÁCLAV: Škoda, že ještě nezemřel Cimrman. To by byla posila.

HAVLÍČEK: No, také už se ho nemůžu dočkat.

HUS: A v čem vyniká ten Cimrman?

HAVLÍČEK: Prej ve všem.

HUS: A kdo to říkal?

HAVLÍČEK: Von.¹¹⁰

Česká nebeská komise je tedy kompletní a může se začít věnovat hlavnímu bodu programu, pomoci národu v jeho těžké hodině. Napřed je však nutné vyřídit žádosti o přesun z očiště do nebe.

Jako první je projednávána žádost Bedřicha Smetany. Komenský předčítá jeho zásluhy a díla ze své břídlíkové tabulky, poté otočí na druhou stranu a seznamuje ostatní s počtem jeho milenek. Šokován je především Hus, který v celé hře vystupuje jako strážce mravnosti s poněkud zastaralým pohledem na svět:

HUS: A co tam dělají na druhé misce všechny ty ženy?

KOMENSKÝ: To všechno jsou bohužel oběti jeho nezřízené vášně.

HUS: A to byl ženatý?

¹⁰⁹ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 542.

¹¹⁰Tamtéž, s. 544.

KOMENSKÝ: Ženatý!

*HUS: Hanba, hanba, hanba! Třikrát hanba! Navrhuji odepsat: Žádost se zamítá, pobyt v očištcí se prodlužuje!*¹¹¹

Poměrem hlasů čtyři ku jedné je Smetana do nebe nakonec přijat, když komise vezme v úvahu jeho zdravotní stav. Dalším projednávaným je Karel Sabina, zvaný Zrádce národa, který je již 36 let v očištcí. Proti předpokladům je tentokrát Jan Hus nakloněn jeho přijetí. Zejména proto, že se Sabina kaje, což kazatel Hus považuje za důležité:

HUS: Možná vás překvapím, ale já bych byl v tomto případě tolerantní: trpěl, kaje se, svědomí má ohryzané – já bych mu odpustil.

*VÁCLAV: Dobře. Pustíme tedy Sabinu do nebe.*¹¹²

Pro přijetí Sabiny hlasují všichni členové kromě praotce, který se zdržel hlasování, stejně jako ve všech ostatních případech. Na řadu přicházejí Václav Hanka a Josef Linda. Téměř všichni členové komise je považují za dívky. Komika této scény je vystavěna na shodě příjmení obou falzifikátorů s dívčími křestními jmény:

VÁCLAV: No. A teď tu máme ty podvržené rukopisy. Královédvorský a Zelenohorský. Hanka a Linda. Co my s těmi děvčaty uděláme?

HUS: Ta děvčata páchala své hříchy ve dvojici?

VÁCLAV: Bohužel.

*KOMENSKÝ: Ten případ je zajímavý tím, že obě ty dívky obelhaly národ, ale pozor! Z upřímné lásky k němu. A teď je sudťe.*¹¹³

Komise poměrně dlouho o případu jedná, přičemž se členové stále domnívají, že jde o dívky. Komenský se přiznává, že se mu rukopisy líbí. Chválí zejména jejich grafickou úpravu a připojuje poznatek pocházející patrně z jeho učitelské praxe, že právě na toto jsou děvčata šikovnější než chlapci. Do celé záležitosti vnese jasno teprve Havlíček, když se vrátí ze své kuřácké přestávky:

HUS: Vy je pořád nazýváte jen křestními jmény. Jak se ta Hanka a Linda jmenovaly dál?

*HAVLÍČEK (vejde a směje se): Hanka se jmenovala Václav a Linda se jmenovala Josef.*¹¹⁴

¹¹¹CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 548.

¹¹² Tamtéž, s. 548.

¹¹³ Tamtéž, s. 551.

V souvislosti se záměnou dívčích jmen s mužskými příjmeními vyzdvihuje učitel Komenský význam tvrdého a měkkého i, které právě v této situaci pomůže rozpoznat, že se jedná o muže:

KOMENSKÝ (zapisuje): Nebeský komise rozhodla, aby Hanka s Lindou zůsta-li, a píši měkké i, čili je jasné, že ta děvčata jsou muži. Vidíte, jak je to tvrdé a měkké i důležité?¹¹⁵

Hanka s Lindou tedy zůstávají v očištění. Následuje cvičení s Tyršem, který po chvíli volá na členy komise, aby se šli podívat na duhu. Na scéně zůstanou pouze praotec a babička. Ta se vyptává na praotcův soukromý život, ženu a průběh cesty do Čech. Protože se cítí osamělá, navrhuje mu, aby to dali dohromady. Praotec však nejeví nejmenší zájem. Náhle se ozve Radeckého marš. Hudba stále zesiluje a po chvíli napětí se na jevišti objevuje maršál Josef Václav Radecký z Radče:

RADECKÝ (za scénou): Dechová hudba! Na můj povel, pohov! Dechová hudba! Volno, čekat, kouřit! (Vstoupí v uniformě polního maršála s řadou vyznamenání na prsou a s maršálskou holí v ruce.) Sed'te, nevstávejte, nezdržujte! Podle slavného pochodu „Radetzky Marsch“, který na mou počest složil Johann Strauss-otec, jste jistě poznali, kdo jsem. Přesto se představím: jsem hrabě Josef Václav Radecký z Radče, polní maršálek, vyznamenaný všemi myslitelnými rakouskými řády. Pobočník generála Laudona a generála Suvorova. Narozen 1766, zemřel 1858. Čili jsem nejstarší rakouský důstojník v nebi. Kdo tomu tady velí?¹¹⁶

Na jeho otázku reaguje Svatý Václav, předseda komise, a Radeckému se představí. Autoři zde vtipně odkazují k faktu, že jako rok Václavova úmrtí bývají v literatuře či v učebnicích nejčastěji uváděny roky 929 nebo 935. Ani sám Václav si tedy není úplně jist, ve kterém roce zemřel:

VÁCLAV: Já, Svatý Václav, kníže, vévoda české země, zavražděn svým vlastním bratrem roku 929, nebo 935, to už si přesně nepamatuju.¹¹⁷

Radecký informuje komisi o tom, že čeští vojáci ve službách rakousko-uherské armády se hromadně přidávají k řadám nepřítelů a požaduje, aby členové přijali příslušná

¹¹⁴ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 552.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 552.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 554.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 554.

opatření. Poté odchází, ale velmi rychle se vrací s otázkou, proč on sám také není členem české nebeské komise. Požaduje také, aby byli do nebe vpouštěni pouze ti čeští vojáci, kteří budou mít na sobě rakouskou uniformu. Dojde k ostré výměně názorů mezi ním a Václavem, po níž Radecký za doprovodu dechové hudby rozzlobeně odchází. Nakonec se komise na babiččinu přimluvu rozhodne vpouštět do nebe všechny české vojáky bez rozdílu uniforem.

V závěrečné části hry se komise rozhodne podpořit národ v jeho snaze o samostatnost. Členové roklují o tom, kdo je nejvhodnějším kandidátem na českého krále. Komenský v duchu národní tradice navrhuje vybrat za krále někoho z Poděbrad. S velkou podporou se však nesetkává. Praotec navrhuje Cimrmana:

PRAOTEC: A co ten Cimrman? To je prej hlava.

KOMENSKÝ: To je dobrý nápad, ale myslím, že bychom si ho měli šetřit pro vědecké a umělecké úkoly. Tím národu prospěje víc, než kdyby seděl na Hradě.¹¹⁸

V této Komenského replice můžeme spatřit odkaz k Václavu Havlovi, bývalému dramatikovi a později prezidentovi České Republiky.

Havlíček také navrhuje svého kandidáta. Je jím Tomáš Garrigue Masaryk, který v konečném hlasování nad Cimrmanem zvítězí o jeden jediný hlas. Výsledek volby je třeba neodkladně sdělit národu:

HAVLÍČEK: Kníže, a jak mu to sdělíme?

VÁCLAV: Normálně. Zjevením.¹¹⁹

Protože se někteří z členů komise dosud nikdy lidem nezjevovali, poskytne jim Komenský stručnou instruktáž, jak má zjevení správně proběhnout. Havlíčkovi doporučí zjevit se novinářům, aby se zpráva rychle roznesla. Prostřednictvím babičky si autoři vtipně dobírají ženy, když odkazují k jejich častému klebetění:

BABIČKA: A já bych se mohla zjevit ženám. To by se to rozneslo okamžitě.¹²⁰

Hra končí s příchodem Tyrše, který svými cvičeními prokládá celé představení. Tyrš všem rozdává kolíky s červeno-bílými stuhami a společně zazpívají píseň *Ach, synku, synku*, nejmilejší píseň Tomáše Garriguea Masaryka.

¹¹⁸ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 561.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 561.

¹²⁰ Tamtéž, s. 563.

3.2.2 Postavy

V této kapitole podrobněji charakterizujeme jednotlivé postavy. Pokusíme se zachytit jejich hlavní povahové rysy a jazykové prostředky. Stejně jako v předcházející části práce budeme pracovat s ukázkami z divadelní hry.

Teatrologický slovník definuje dramatickou postavu takto: „*Postava dramatu je zvláštním případem postavy v uměleckém díle, přičemž jde o postavu zobrazovanou dramatem nebo jeho mediální interpretací (v divadelním, fonografickém nebo kinematografickém díle.*“¹²¹ Uvádí také, že postava dramatu je designátem části textu vztahující se k určitému zobrazovanému jedinci a je specifická tím, že je předurčena k jevištní interpretaci. Postava představuje v divadelní hře dominantní prvek, neboť je nositelem a uskutečňovatelem děje.¹²²

Všetička uvádí, že postava v některých případech výrazně ovlivňuje kompoziční výstavbu díla a představuje několik typů takovýchto postav.¹²³

V *Českém nebi* vystupuje celkem osm postav. Najdeme zde šest hlavních postav, které zasedají v nebeské komisi a společně tak vytvářejí tzv. konfiguraci: „*Konfigurace je vzájemně spjaté uskupení postav v literárním, nejčastěji dramatickém díle, založené obvykle na vztazích milostných, skupinových, nebo charakterových.*“¹²⁴ Radeckého a Tyrše pak můžeme označit za postavy vedlejší.

Všechny postavy ztvárnují skutečné osobnosti naší národní historie. Fakt, že se hra odehrává v nebi, tudíž až po jejich smrti, umožnil Smoljakovi se Svěrákem svést na jedno jeviště osobnosti, které žily v různých obdobích a v reálném životě se potkat nemohly. Například Havlíčka a praotce Čecha dělí víc než tisíc let. Pojďme si tedy jednotlivé postavy hry přiblížit a to v pořadí, v jakém přicházejí na scénu.

Praotec Čech

Praotec Čech je nejstarším českým velikánem v nebeské komisi. Podle typologie, kterou uvádí František Všetička, je možné označit jej za mytizovanou postavu: „*Mytická postava je postava (obvykle stěžejní) některého starověkého nebo pozdějšího mýtu. Mytizovaná postava je naopak novodobá postava z novodobého literárního díla, která byla vytvořena (zkomponována) po vzoru některé mytické postavy jako její moderní ohlas a*

¹²¹ PAVLOVSKÝ, Petr (ed.). *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 218.

¹²² Tamtéž, s. 219.

¹²³ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 18.

¹²⁴ Tamtéž, s. 20.

*modifikace zároveň.*¹²⁵ Jak mu hned na začátku hry připomene Komenský, neměl by jako pohan správně v nebi být. Ke svému pohanství se nicméně stále hrdě hlásí, což dokládají jeho sošky slovanských bohů a píseň, kterou zpívá babičce:

PRAOTEC (zpívá a během zpěvu vytahuje z pytle pohanské bůžky):

*Pohan jsem a pohan budu,
pohanský šat nosit budu.
A své bůžky budu, budu
uctívati beze studu.
Bohyně úrody,
dám jí napít vody,
bůh ohně a války
dostane korálky.
(Babička se přidá.)
Hujajá, hujajá, hujajá. hujajá,
hujajá, hujajá, hujajá, hujajá.¹²⁶*

Čech představuje méně inteligentní postavu. Není příliš výřečný, do debaty s ostatními členy komise se nezapojuje, a pokud ano, pronáší jen krátké věty či průpovídky. Hlasování se většinou zdrží úplně. Je málo vzdělaný, což se Komenský snaží napravit, aniž by ovšem dosáhl větších výsledků. Praotec není schopen zapamatovat si látku ani z minulé hodiny a je s podivem, že se vůbec dokázal naučit číst. Nerozezná babičku Boženy Němcové od babizny z pohádky a plete si dohromady literární díla a autory:

PRAOTEC: Teď jsem si zrovna půjčil pěknou knížku. A taky ji napsala ženská: nějaká Maryša. Je to tragédie o bratrech Mrštíkových. Jsem teprve na začátku, ale vypadá to, že ten jeden Mrštík zabije toho druhého Mrštíka.¹²⁷

Praotcova nevzdělanost je základem pro celou řadu vtipných replik. Pro příklad uveďme pěknou slovní hříčku, která zazní v závěrečné části hry, když Radecký informuje českou nebeskou komisi o problému dezerce z rakouské armády:

¹²⁵ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 18.

¹²⁶ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 554.

¹²⁷ Tamtéž, s. 544.

PRAOTEC: Po mě se jeden pluk jmenuje.

KOMENSKÝ: Pluk praotce Čecha?

PRAOTEC: Ne, Svatopluk Čech.¹²⁸

Z hlediska jazykových prostředků používá praotec jednoduchý jazyk, který odpovídá jeho vzdělání a době, ve které žil. Vyjadřuje se převážně v kratších větách. Několikrát užije výrazu, který nám připadá zhrubělý, pro něj je však zcela běžný, což má rovněž komický účinek:

BABIČKA: A paní Čechová umřela mladá? Proč se na to ptám - vás zná každý, ale o pramatce se moc nemluví.

PRAOTEC: Pramatek jsem měl spoustu. Rod musel sílit! A co jich pošlo cestou!¹²⁹

Postava praotce jako jediná ve hře nechodí, protože Smoljak se Svěrákem při psaní scénáře počítali s obsazením Jana Kašpara, který byl upoutaný na invalidní vozík. Z toho důvodu sedí celou dobu představení na levé straně jeviště z pohledu diváka.

Jan Ámos Komenský

Jan Ámos Komenský vstupuje na scénu hned po praotci Čechovi. Vypadá přesně tak, jak ho známe z učebnic dějepisu. V jedné ruce drží knihu, do které později zapisuje výsledky hlasování a usnesení komise, a ve druhé břídlícovou tabulku, kterou často používá. Ihned kárá Čecha kvůli figurkám bůžků. Lze říci, že vzdělanec a věřící křesťan Komenský je protikladem praotce Čecha, pohana a nevzdělance. Vytvářejí spolu tzv. figurální dvojici, což je dvojice založená na paralele nebo kontrastu.¹³⁰

Komenský představuje postavu značně inteligentní a vzdělanou. Má velmi milou a zdvořilou povahu a upřímně se raduje z rozšíření nebeské komise. Je také nositelem pokrokového názoru, když prosazuje, aby v takovémto shromáždění měla své místo i žena, což je v kontrastu se zastaralým pohledem Jana Husa. V komisi je jakýmsi zapisovatelem. Vždy zapisuje výsledky do knihy a při projednávání žádostí z očištěnce uvádí zásluhy a hříchy žadatelů. Rád vzpomíná na své učitelské působení ve Fulneku a zmiňuje se i o požáru v Lešně, při kterém byl zničen jeho *Česko - latinský slovník*, na němž pracoval téměř celý

¹²⁸ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 557.

¹²⁹ Tamtéž, s. 552.

¹³⁰ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 21.

život. Ostatní jej oslovují jménem, nebo užijí přízviska „Učitel národů.“ On sám se tak představí maršálu Radeckému:

RADECKÝ: Ty jsi kdo?

KOMENSKÝ: Jan Ámos Komenský.

RADECKÝ: Hodnost?

KOMENSKÝ: Učitel národů.¹³¹

Na postavě Jana Ámose je velmi patrná jeho pedagogická minulost. Má sklony ostatní poučovat a rozhodl se vzdělávat praotce Čecha. Na začátku hry dokonce říká, že jej naučil číst. Nově příchozí babičce zase vysvětluje, jaké přízvisko patří které osobnosti. Vyzdvihuje také význam tvrdého a měkkého i v českém pravopise, které umožňuje rozpoznat, že Hanka s Lindou jsou muži. Jeho názory se mnohdy neshodují s Husovými, ale často jej dokáže obratně přesvědčit o své pravdě, případně nalézt kompromis. Když místo Boženy Němcové, která je pro Husa nepřijatelná, doporučí do komise babičku Boženy Němcové, dokáže ji Husovi popsat tak kladně, že ten již nic nenamítá:

KOMENSKÝ: Jene Huse, škoda, žes babičku nečetl, každý večer se modlí, erotických zájmů již nemá... A její přítomností by tu s námi Božena Němcová symbolicky byla.

HUS: Souhlasím. Proti babičce nic nemám.¹³²

Jakožto vzdělanec užívá Komenský výhradně spisovného jazyka. Jeho mluvený projev je v kontrastu s řečí praotce, užívá rozvitá souvětí a odborné termíny, na kterých demonstruje svou vzdělanost:

KOMENSKÝ: To budou jiná zasedání než ve třech. Kníže, a neměli bychom vybrat také nějakou ženu? Vždycky je dobré, když je ten kolektiv koedukovaný.¹³³

Během hry vyplyne na povrch také jedna jeho nelichotivá vlastnost. Když totiž po své první návštěvě odchází maršál Radecký, vytahuje se Komenský před ostatními, jak měl v úmyslu říct mu do očí „*ty tajdrdliku*“ a nazývá ho věšákem na medaile. Když se však Radecký za pár okamžiků vrátí, nezmůže se Jan Ámos na kloudný odpor:

HAVLÍČEK: Učitel národů vám teď řekne, co měl na jazyku, když jste tady byl poprvé.

¹³¹ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 560.

¹³² Tamtéž, s. 546.

¹³³ Tamtéž, s. 541.

KOMENSKÝ: Myslíte to, že není maršál, ale jenom maršálek?

HAVLÍČEK: Ne, to ostřejší.

KOMENSKÝ: Věšák na medaile?

HAVLÍČEK: To taky, ale hlavně to, jak jste mu chtěl říct „ty taj...“

KOMENSKÝ: ...ty tajemný svátku?

PRAOTEC: Co ty komu dobrého neseš na památku? Hospodáři středovku...¹³⁴

Svatý Václav

Svatý Václav je předsedou české nebeské komise. Na scénu přichází se svatozáří a s pozdravem „*Kyrie eleison.*“ Je to světec a velmi pobožný muž, což dokazuje hned na začátku hry, kdy se kvůli modlení opozdí:

VÁCLAV: Omlouvám se, nějak jsem se zamodlil. Tak půjdeme rovnou k věci. Jak víte, na zemi vypukla světová válka. Proto jsem se rozhodl, že naše česká nebeská komise bude šestičlenná.¹³⁵

Motiv modlitby se objevuje zanedlouho znovu, tentokrát však Václav odpovídá modlicím se věřícím voláním „*Nedám.*“

Václav je zřejmě nejdůležitějším členem nebeské komise. Právě on rozhoduje o programu zasedání či o pořadí projednávaných žádostí z očístce. Jako jediný jedná se samotným Pánem Bohem. Také počítá hlasy a uděluje pokyny ostatním. Z hlediska Všetického typologie postav jej tedy lze označit za postavu svorníkovou, což je postava, která stmeluje určitou společnost s protikladnými vnitřními tendencemi.¹³⁶

Je velmi přátelské a nekonfliktní povahy, dovede si však stát za svým, když se postaví proti Radeckého rozkazu, který má komisi zrušit, a nemilosrdně jej vykáže.

Výrazným prvkem komiky této postavy jsou narážky na zavraždění vlastním bratrem a nejasný rok smrti. Ve hře najdeme několik takto vybudovaných vtipů:

¹³⁴ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 560.

¹³⁵ Tamtéž, s. 537.

¹³⁶ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 21.

PRAOTEC: Ted' jsem si zrovna půjčil pěknou knížku. A taky ji napsala ženská: nějaká Maryša. Je to tragédie o bratrech Mrštíkových. Jsem teprve na začátku, ale vypadá to, že ten jeden Mrštík zabije toho druhýho Mrštíka.

VÁCLAV: To se bohužel mezi bratry stává.¹³⁷

VÁCLAV: Pane polní, jak bych vám to... já vypadám jako mírný, slušný a pobožný dobrák, ale když mi někdo začne sahat na moje kompetence, tak já někdy neznám bratra.¹³⁸

Mistr Jan Hus

Jan Hus je prvním dodatečně zvoleným členem komise. Na jeho zvolení se jednomyslně shodli Komenský s Václavem. Hus je, stejně jako jeho předloha, povahy zásadové a za nejvyšší hodnoty považuje mravnost a pravdu. Je velmi kritický k mravním pokleskům ostatních i k poměrům v nebi, což se projeví ihned po jeho příchodu do komise, kdy si Václavovi postěžuje na nespravedlnost při přijímání do nebe. Podle něj není všem měřeno stejným metrem:

VÁCLAV: Posad' se, bratře Jene. Jak se vede? Jak se ti líbí v nebi?

HUS: Jako v nebi, tak i na zemi, že to tak musím říci, svatý Václave. I tady se dějí nepravosti, Proč není v nebi například Jan Žižka? Jistě, prolil mnoho krve, ale za pravdu Boží. A co Zikmund? Ten krev neproléval? Když proti nám křížovou výpravu? A ten tu je! A když se potkáme, myslíte, že se omluví? Nebo aspoň sklopí zrak? Ne! Jen se na mě šklebí a posměšně chrastí sirkama! (Vezme krabičku sirek, která leží na stole, a ukáže to.)¹³⁹

Povšimněme si zde vtipu odkazujícího k mistrově upálení. Tyto narážky najdeme ve hře ještě několikrát. Zmíněn je také král Zikmund Lucemburský, jemuž je připisován velký podíl na Husově smrti.

Mravokárce Hus se postaví proti příchodu Boženy Němcové, protože se mu nelíbí její milenecké vztahy. Vyjadřuje se o ní jako o „nemravné spisovatelce.“ Patrný je i jeho celkově konzervativní postoj k ženám, který by se dal označit za zastaralý:

HUS: Mrzí mě, bratře Komenský, že už několik vteřin po svém zvolení dělám potíže. Ale dle mého soudu v takovém shromáždění nemá žena co pohledávat. Ať je doma. Ať se stará o

¹³⁷ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 544.

¹³⁸ Tamtéž, s. 560.

¹³⁹ Tamtéž, s. 541.

*děcka. Ať pere, ať vaří. V jejím případě, prosím, ať si třeba i píše. Ale do politiky bych ji netahal. Já bych měl lepší návrh. Karel Havlíček Borovský. To je chlapík! A jak trpěl pro český národ!*¹⁴⁰

Jeho postoje kontrastují s moderními názory Havlíčka, který se Němcové zastává a má pro ni pochopení. Z tohoto hlediska můžeme tyto dva považovat za figurální dvojici.¹⁴¹ Havlíček si také Husa často dobírá kvůli jeho mravokárnosti. Právě při rozepři těchto dvou vzniká vtipná slovní hříčka, v níž autoři využili mistrova příjmení:

HUS: Tak takové jsou teď mravy. Z toho mi naskakuje husí kůže.

*HAVLÍČEK: Jaká jiná by tobě měla naskakovat, mistře Jene?*¹⁴²

Dalším výrazným rysem Husovy povahy je značná ješitnost. Patrná je ve scéně, kdy se šokovaný Hus dovídá, že Josef Kajetán Tyl, podle něj komediant žijící prostopášným životem, je už léta v nebi. Rozčiluje se a říká, že jestli byl přijat do nebe člověk obtěžkaný takovými hříchy, může tam už každý. Když mu však Komenský prozradí, že o něm Tyl napsal krásnou divadelní hru, Hus svůj postoj zcela změní:

KOMENSKÝ: Když jsme to řešili, mistře Jene, přihlédli jsme k tomu, že o tobě napsal hru.

HUS: Ano?

HAVLÍČEK: A krásnou. Ta tvoje závěrečná řeč před upálením, ta dojímá publikum až k slzám. Však jsem také ve své kritice napsal: Kdo nepláče, není Čech.

*HUS: Jo? No tak dobře...*¹⁴³

V citaci z Havlíčkovy kritiky můžeme vidět parodii na známý pokřik sportovních fanoušků, který v originále zní: „Kdo neskáče, není Čech!“

¹⁴⁰ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 541.

¹⁴¹ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 21.

¹⁴² CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 544.

¹⁴³ Tamtéž, s. 551.

Hus je také očividně potěšen, když se dozví, že je po něm pojmenován jeden z pluků, který přeběhl k nepříteli. Přestože nejprve odsuzuje porušení vojenské přísahy, o chvíli později pronáší: „*Určtě bychom měli vzít do nebe padlé vojáky z mého pluku.*“¹⁴⁴

Komiku této postavy založili autoři na četných odkazech k Husově smrti upálením. Hus často bezděčně užije sousloví, které nějakým způsobem souvisí s ohněm, což vzbuzuje smích jak u obecnstva, tak u ostatních členů komise. Hned na začátku hry najdeme takto vybudovaný vtip:

VÁCLAV: Ámosi, prosím tě, neskřípej! To se nedá vydržet!

KOMENSKÝ: Promiň. Ale je to praktická věc, taková břídlíková tabulka. Předně je nehořlavá. Víte, jaká je to výhoda?

HUS: To mi povídejte...

KOMENSKÝ: Kdybych byl na takových tabulkách napsal svůj velký slovník, odolal by v Lešně požáru. Umíte si to představit? Deset let práce, a v mžiku je všechno pryč! Ještě teď se budím hrůzou a ze sna a vidím, jak ty plameny olizují ty hustě popsané stránky...

HUS: Ámosi, nech toho, prosím tě.

*KOMENSKÝ: Promiň.*¹⁴⁵

Nejvyšší koncentraci těchto žertů naležeme v místě, kdy se Hus snaží vyjádřit svou podporu myšlence obnovení české samostatnosti, ale nedokáže se vyhnout metaforám založeným na ohni:

HUS: Ano, souhlasím. Bratři, já jsem tu myslím jediný, kdo samostatné české království osobně pamatuje. Za jeho obnovu bych dal ruku do ohně. Tak přímo do ohně ne, ale pro tu myšlenku já opravdu planu. No tak planu... Pane bože, copak nemáme nějaké nehořlavé úsloví?

HAVLÍČEK: A tu myšlenku bychom měli my, tady shora podpořit. I s rizikem, že budeme muset samostatně čelit rozpínavosti německé i ruské říše.

*HUS: Ubránili jsme se celému světu! Kdo za pravdu hoří... Jako bych nic neřek.*¹⁴⁶

HUS (zálibně si nasadí Václavovu svatozář): A já bych se mohl zjevit národu se svatozáří.

¹⁴⁴ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 560.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 542.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 561.

VÁCLAV (vezme mu svatozář): Mistře Jene, slušela by ti, zasloužil by sis ji, ale všechno má svůj čas. Ty se zjeviš Čechům, jak jsou na tebe zvyklí.

HUS: Jak?

VÁCLAV: V plamenech.

HUS: Ach jo...¹⁴⁷

Karel Havlíček Borovský

Havlíček v českém nebi zastupuje inteligentního a vzdělaného muže s pokrokovými, tolerantními názory, které jsou často v rozporu s názory Husovými. Na rozdíl od něj vždy vyzdvihuje spíše kladné stránky a zásluhy ostatních, ať už je to při volbě Boženy Němcové nebo při projednávání žádostí z očiště. Nepředstavuje tak komickou postavu jako ostatní, jeho komika je založená spíše na pohotovosti a smyslu pro humor:

HUS: A to vám připadá správně? Přijmout do nebe komedianta, který žil se dvěma ženami? To tady nikomu nevadilo, že s jednou měl svatbu a s druhou pět dětí?!

HAVLÍČEK: Byla to její sestra, takže to zůstalo v rodině.¹⁴⁸

Často si dělá legraci z ostatních, nejraději se bere na paškál právě Husa, zesměšňuje jeho mravokárné postoje. Užije při tom pro něj typického prostředku, epigramu: „*Hus - mravnosti brus*“¹⁴⁹ Přesto mezi těmito dvěma postavami nepanuje žádná nevraživost, Hus naopak otevřeně říká, že má rád Havlíčkovy epigramy a neskrývá k němu obdiv:

HUS: Co jsem vám říkal? To je chlapík! Karle! Ty tvoje epigramy. Denně před spaním si jeden řeknu a spím jak dudek.¹⁵⁰

Svémi epigramy prokládá Havlíček celou hru. Vymýšlí je z hlavy a glosuje jimi různá témata. Ostatní členové komise žasnou nad jeho pohotovostí a improvizací zdatností:

HAVLÍČEK: Žena.

Nechod', Vašku, s ženou na bál,

mnohý příklad máme,

žena tančí s jiným pánem,

¹⁴⁷ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 563.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 544.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 551.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 542.

muži srdce zláme.

HUS: Skvělé! To tě napadlo teď? Bez přípravy?

HAVLÍČEK: No jo.

*HUS: To je chlapík! To by měly ty povětrnice slyšet!*¹⁵¹

Havlíček působí velmi sebevědomě. Příliš neuznává autority. Jako jediný z komise nemá strach z Radeckého a dokáže se na záležitost s ním dívat s nadhledem:

HAVLÍČEK (přeruší rozpačité ticho): Přátelé! Vy tady sedíte jak zmoklé slepice. Byl tu Radecký, no a co? Zbavte se falešného dojmu, že my tomu pánovi nějak podléháme.

KOMENSKÝ: Jistě. Já jako nevoják mu kázeňsky vůbec nepodléhám.

*HAVLÍČEK: Je to jen starý, vysloužilý oficír, který je zvyklý nahánět hrůzu.*¹⁵²

Dokonce si neváhá dělat legraci z Husa narážkami na způsob jeho smrti:

*HAVLÍČEK (vstoupí): To je pěkné. Mě se zase povedlo: přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu. Zapomněl jsem si tu sirky. (Vezme je ze stolku, kde ležely pod svícnem. Ale než odejde, škádlivě jimi zachrastí Husovi před obličejem. Ten nevrle zareaguje.)*¹⁵³

Svěrák a Smoljak zmiňují ve hře také fakt, že Havlíček kouřil a byl nakažen tuberkulózou. Výtky Komenského bere však s humorem:

HAVLÍČEK (Vyndá z pouzdra doutník.) Smí se tady kouřit?

VÁCLAV: Tady se nekouří. Musíš za dveře.

KOMENSKÝ: Borovský! Ty s tou tuberkulózou!

*HAVLÍČEK: Říkal doktor, že po smrti už to nevadí. (Odejde.)*¹⁵⁴

¹⁵¹ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 542.

¹⁵² Tamtéž, s. 557.

¹⁵³ Tamtéž, s. 551.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 551.

Babička Boženy Němcové

Babička Boženy Němcové je jedinou ženskou postavou hry. Přichází do české nebeské komise jako náhrada za Boženu Němcovou. Představuje prostou ženu z lidu, která je sice bez vzdělání, zato však oplývá selským rozumem, jímž několikrát pomůže komisi správně se rozhodnout. Právě její obyčejnost a lidovost je hlavním přínosem pro komisi, což naznačí Komenský hned po babiččině příchodu:

BABIČKA: Jeminkote! Tolik slavných lidí! Co já, stará bába, vám tu budu platná?

KOMENSKÝ: Ale to víte, že budete. Jsme tu samí učenci - tedy kromě praotce...

PRAOTEC: Vy mi připomínáte mou matku. Ji už ty pochody zmáhaly a volala: Už nemůžeme, Čechu! Už nemůžeme! Tak jsem řek: Dobře, Říp a dost!

KOMENSKÝ: Ano. A vy jako obyčejná žena z lidu se dokážete na věci podívat z té praktické stránky.¹⁵⁵

Babička je dobrosrdečná, laskavá žena. Vyznačuje se shovívavostí nad hříchy ostatních, což ukáže například během projednávání Hanky a Lindy, kdy říká, že lež, pokud je motivována láskou, není vždy možné považovat za hřích. Jako příklad takové milosrdné lži zmiňuje babička svou vnučku Barunku:

BABIČKA: Já jsem jenom prostá žena, ale jestli ty dívky lhaly z lásky k národu, já bych jim to neměla za zlé. Vezměte moji vnučku. Myslím Barunku. Mezi námi: ona nebyla jejich.

HUS: Jak nebyla jejich?

BABIČKA (zvedne se, dojde ke vchodu a volá do zákulisí): Děti, jděte za slečnou Hortenzií, ona vám ukáže skleník! Tak. Barunka nebyla Panklovic. Oni si ji jenom vzali za vlastní.

HUS: A čím tedy byla?

BABIČKA: To se právě neví. Ale proč myslíte, že mě paní kněžna pořád zvala s těmi vnučaty na zámek. Řekněte, co já stará bába si můžu s takovou vznešenou paní povídat. Ale to ona nejspíš chtěla vidět Barunku. Proč asi? A Barunka měla taky něco v hlavičce. Vilík a Adélka, já je měla všechny ráda, ale proti Barunce to byla úplná telátka.

PRAOTEC: Ale nesežrat je hned!

BABIČKA: Ano. A po kom to asi ta Barunka zdědila? Určitě po někom urozeném. Na a vidíte: z lásky, z lásky se jí nemohlo říct, že Panklová není její maminka, ale macecha. Proto já bych té Haničce ani té Lindičce tyhle věci nezazlívala.¹⁵⁶

¹⁵⁵ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 536.

Autoři zde odkazují k faktu, že k původu Boženy Němcové se váže řada nejasností. Podle jedné z hypotéz mohla být Němcová nemanželskou dcerou vévodkyně Kateřiny Zaháňské.¹⁵⁷

Svůj selský rozum a lidskost ukáže babička i ve chvíli, kdy komise projednává, které vojáky má vpouštět do nebe:

BABIČKA: Koho pustit do nebe? No přece všechny. Vždyť všichni ti chlapci si to peklo užili už v té hrozně válce.

*VÁCLAV: Ano, vidíte, prostá žena, a má víc rozumu než polní maršálek.*¹⁵⁸

Babička je ve hře líčena jako jednodušší, nikoliv však hloupá žena. V porovnání s ostatními učenci však mnohdy intelektuálně poněkud zaostává. Zaměňuje významy slov, říká například, že jednou bude mít sochu s vnoučaty „v doživotní velikosti“¹⁵⁹. Jindy zase úsloví „babo rad“¹⁶⁰ vnímá jako pokyn své osobě. Často také mluví o venkovském životě a dává najevo svou lásku ke zvířatům:

*BABIČKA: A když vy jste šli takovou dálku, jak jste to dělali třeba se slepicema? Víte, já si život bez těch slepiček nedokážu představit. Každý ráno první moje bylo vobejít ty místa, kde voni snášej. Berete ty vajíčka, ještě teplý... A to si říkám, jak vy jste to na té dlouhé cestě s těma slepičkama dělali? Dyt' vona, chudinka, sotva si našla místo na snůšku, tak vy už jste ji zase hnali dál. Vy jste museli přijít vo spoustu vajec.*¹⁶¹

Jak je patrné z ukázek, užívá babička jazyka s prvky nářečí, čímž autoři dokreslují její vesnický charakter. Kromě ní a praotce Čecha užívají všechny postavy spisovného jazyka.

Maršál Radecký

Hrabě Josef Václav Radecký z Radče je jedinou postavou v *Českém nebi*, již můžeme označit za zápornou. Na zasedání komise vpadne neočekávaně v doprovodu dechové hudby, konkrétně pochodu *Radetzky-Marsch*, který na jeho počest složil Johann Strauss starší.

¹⁵⁶ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 552.

¹⁵⁷ Český rozhlas. *Toulky českou minulostí* [online]. [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/638368

¹⁵⁸ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 562.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 546.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 557.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 552.

Oblečen je v uniformě rakouské armády a na hrudi má různá vojenská vyznamenání. Informuje komisi o tom, že čeští vojáci ve službách rakouské armády hromadně přebíhají k nepříteli:

RADECKÝ: Ano! Čeští vojáci opouštějí řady naší armády a dávají se do služeb nepřítele! Obracejí zbraň proti vlastním. A kdyby jednotlivci! Celé vojenské útvary přecházejí frontu na druhou stranu. Osmadvacátý pěší pluk přešel třetího dubna k Rusům. Prosím, kdyby to bylo prvního, dalo by se to vzít jako apríl. Ale třetího, to je neomluvitelné.¹⁶²

Od počátku vystupuje polní maršál Radecký velmi autoritativně a ostatní členové komise jsou z jeho příchodu evidentně rozrušeni. Poté co komisi informuje o situaci na zemi, nakrátko odchází ze scény. Po chvíli se opět vrací a začne ostatním poroučet:

RADECKÝ: Přečtu vám svůj rozkaz R 713: Český voják padlý v této válce bude vpuštěn do nebe jen v případě, že bude mít na sobě rakouskou uniformu. Čeští vojáci v jiných uniformách jsou dezertéři a pomašírují rovnou do pekla. A může jim k tomu hrát ta jejich dechová hudba!¹⁶³

Po následné ostré výměně názorů mezi ním a ostatními členy komise Radecký rozčileně odchází, přičemž svou závěrečnou replikou vyjadřuje oddanost Habsburkům a skeptický pohled na českou samostatnost:

RADECKÝ: Dobře, ale budete litovat. Protože bez Vídně utřete hubu. Vídeňská káva, vídeňský řízek, vídeňský valčík, nic nebude. S tím je šlus. (Vyjde ven a zavelí své kapele.) Dechová hudba! (Znovu zazní Radeckého pochod.)¹⁶⁴

Miroslav Tyrš

Postava Miroslava Tyrše dostává ve hře nejmenší prostor ze všech. Jakožto zakladatel Sokola se stará o fyzickou kondici členů české nebeské komise:

VÁCLAV: Doktor Miroslav Tyrš má v Českém nebi na starosti tělocvik. Všichni nám ho závidí. Hlavně Němci.¹⁶⁵

¹⁶² CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 557.

¹⁶³ Tamtéž, s. 560.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 561.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 544.

Třikrát se během hry znenadání objeví, aby ostatním předcvičoval a oživil jim tak jejich zdlouhavá jednání. Přichází vždy oblečen ve cvičebním úboru a s pišťalkou kolem krku. Pokaždé zahájí cvičení některým ze sokolských hesel:

TYRŠ (vejde): Lví silou, vzletem sokolím...

OSTATNÍ: Kupředu kráčeje!

TYRŠ: Na značky!

(Václav a Komenský, kteří už Tyršovy rozcvičky znají, zaujmou svá místa, kdežto Hus s Havlíčkem jsou bezradní. Tyrš si toho všimne, a přerušovaně pískaje, ukazovákem jim přikáže, kam se má kdo postavit. Ozve se hudba, připomínající sokolské slety. Tyrš sestavu předcvičuje a ostatní se chytají. Praotec Čech je pro své stáří od tělocviku osvobozen.

Skladba dohraje a cvičení skončí)

Dnes to bylo lehké, příště přitvrdíme! Paže tuž! Nazdar!

OSTATNÍ: Vlasti služ! Zdar!¹⁶⁶

Tyrš v nebi zastává, kromě práce cvičitele, také funkci jakéhosi poslíčka. Přináší zprávy od Svatého Petra, který nemá jasné instrukce, koho do nebe pouštět. Je-li zvolen nový člen nebeské komise, je povolán právě Tyrš, aby dotyčného našel a přivedl. V těchto situacích se však sám na scéně neobjeví:

VÁCLAV: Budeme hlasovat. Kdo je pro Karla Havlíčka Borovského? (Všichni zvednou ruce. Svatý Václav zavolá do zákulisí.) Tyrši! Přiveď Karla Havlíčka Borovského.¹⁶⁷

3.2.3 Kompozice

Kompozicí v širším slova smyslu rozumíme uspořádání uměleckého literárního díla a jeho jednotlivých složek, zejména obsahových a formových. Je dána vztahem autora ke skutečnosti a jeho ideovým záměrem.¹⁶⁸

Jak jsme si již uvedli, hra *České nebe* je rozdělena na dva základní celky, což je typickým znakem her Divadla Jára Cimrmana. První část, úvodní vědecký seminář, se skládá z vystoupení jednotlivých herců u řečnického pultíku a přednesení referátu, který se týká

¹⁶⁶ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 544.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 542.

¹⁶⁸ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 11.

následující divadelní hry, případně některého z aspektů života fiktivního autora Járy Cimrmana. Druhou část pak tvoří děj hry samotné.

V *Českém nebi* můžeme rozeznat několik kompozičních principů. František Všetička v knize *Stavba dramatu* definuje kompoziční princip takto: „*Kompoziční princip je určitý jednotící způsob vnitřní výstavby díla. Literární dílo je obvykle založeno na několika kompozičních principech, jen výjimečně je autor zakládá na principu jednom.*“¹⁶⁹

Jedním z těchto principů je princip paralelní, který je založen na příbuznosti probíhajících dějů a na jejich vzájemné podobnosti.¹⁷⁰ Jednotlivé scény jsou si velmi podobné, například hlasování o nových členech komise či proces projednávání žádostí hříšníků z očištěnce, aby mohli být vpuštěni do nebe.

Dalším kompozičním principem, který autoři ve hře uplatňují, je princip symetrický. „*Symetrický princip předpokládá středovou osu, kol níž je pravidelně nebo přibližně pravidelně rozvrženo celé dílo,*“ uvádí František Všetička.¹⁷¹ Za takovou středovou osu můžeme považovat například přijímání hříšníků do nebe či české vlastenectví, které členové nebeské komise ztělesňují.

Ve hře lze nalézt také princip triadický. Tento princip je založený na čísle tři a jeho násobcích. Komise má šest členů, tři původní a tři nově příchozí. Projednávány jsou tři žádosti z očištěnce a třikrát proběhne i tělocvik s Tyršem.¹⁷²

3.2.4 Čas

U dramatu rozlišujeme dvě základní časové roviny: čas vnější a čas vnitřní. Jako vnější čas označujeme dobu čtenářské, posluchačské či divácké percepce díla. V případě *Českého nebe* je to včetně semináře zhruba hodina a půl. Časem vnitřním rozumíme dobu dějem zobrazovanou.¹⁷³

Vnitřní čas *Českého nebe* zachycuje dobu první světové války. Přesný údaj o čase, v němž se hra odehrává, se ale neobjeví. S jistotou však víme, že se děj hry odehrává až po osmadvacátém dubnu roku 1915. Toho dne přešel Císařský pěší pluk č. 28 dobrovolně do

¹⁶⁹ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 12.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 12.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 13.

¹⁷² Tamtéž, s. 13.

¹⁷³ PAVLOVSKÝ, Petr (ed.). *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 43.

Ruského zajetí a právě toto datum zmiňuje maršál Radecký, když poprvé přijde do nebeské komise.¹⁷⁴

Z hlediska časové posloupnosti užívají Svěrák se Smoljakem výhradně času chronologického. Zachovávají tedy takový časový sled, jaký probíhá ve skutečnosti.¹⁷⁵ V *Českém nebi* nenajdeme žádné retrospektivní návraty, jako je tomu například ve hře *Němý Bobeš*.

Pokud jde o další základní rozlišení času v literárním díle, dělení na čas objektivní a subjektivní, uplatňuje se zde pouze čas objektivní, což je čas, který je v souladu s běžným plynutím času.¹⁷⁶

3.2.5 Prostor

Pavlovského *Teatrologický slovník* definuje pojem dramatický prostor takto: „*Prostor v dramatu je prostor zobrazovaný dějem dramatu. Chápeme jej jako neukončenou (většinou známe jen jakousi jeho výseč), fragmentární a fiktivní kategorii.*“¹⁷⁷

Andrea Hanáčková ve své publikaci *Základy teorie dramatu* uvádí také pojmy divadelní prostor a jevištní prostor. Divadelní prostor je reálný prostor, který je určen k předvádění inscenací, tedy samotná budova divadla. Jevištní prostor je pak obvykle tvořen scénou s dekoracemi, kulisami a rekvizitami pro konkrétní divadelní představení.¹⁷⁸

Dramatickým prostorem hry *České nebe* tedy je, jak již název hry sděluje, nebe, do něž se velikáni českých dějin po své smrti dostali. Konkrétně jde o společenskou místnost, v níž probíhají zasedání. Z promluv některých postav také vyplývá, že nebe je dále vnitřně členěno a že vedle českého nebe existují také nebe jiných národů:

*BABIČKA: A teďko jste sám, vidíte? Já jsem taky sama. On Jiří, můj manžel, padl jako pruský voják. Takže on je možná v pruském nebi. Tady jsem ho nepotkala.*¹⁷⁹

¹⁷⁴ Historie c. a k. pěšího pluku č. 28. IR28: *Pražské děti* [online]. [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://ir28.cz/historie-pluku>.

¹⁷⁵ VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996, s. 22.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 22.

¹⁷⁷ PAVLOVSKÝ, Petr (ed.). *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 225.

¹⁷⁸ HANÁČKOVÁ, Andrea. *Základy teorie divadla: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 28.

¹⁷⁹ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 554.

Jak se dozvídáme z úvodního referátu *Nález hry České nebe*, odehrává se hra v jakési pomyslné nebeské kavárně, kde se velikáni našich dějin společně setkávají a projednávají různé záležitosti: „*Zatímco většina českých mužů strávila první světovou válku v zákopech, Cimrman ji strávil v kavárně. Byla to slavná kavárna Louvre na Národní třídě. Tam také napsal většinu stránek Českého nebe. A snad proto, že se tu dobře cítil, posadil hrdiny svého dramatu do jakési nebeské kavárny.*“¹⁸⁰

Jevištní prostor hry nám skutečně může do určité míry kavárnu připomínat. Ať už je to celkovou uvolněnou a klidnou atmosférou, či ozdobným vchodovým portálem a dřevěným starožitným nábytkem, který je právě v kavárnách oblíbený.

Právě v tomto pomyslném interiéru kavárny se celý děj hry odehrává. Z hlediska typologie, kterou uvádí František Všeticka v knize *Kroky Kalliopé*, se tedy jedná o prostor konstantní: „*Konstantní prostor zahrnují všechna syžetová díla odehrávající se na jednom místě. Jednota místa je jedním ze základních znaků klasického dramatu, který byl vytyčován a požadován už v dobách antických.*“¹⁸¹

3.2.6 Téma a hlavní motivy

Hlavním tématem hry je situace českého národa po vypuknutí první světové války. Ta postavila Čechy do nezáviděníhodné pozice, protože měli bojovat za Rakousko - Uhersko, které vnímali jako utlačovatelskou mocnost a byli vůči němu často nepřátelsky naladěni. Symbolem státní moci je zde postava Radeckého, který přichází do komise a vždy se chová nadřazeně a snaží se ostatním poroučet. Právně od něj se dovídáme, že čeští vojáci ve velkém přecházejí do řad nepřítele a bojují proti Rakousku. Tento fakt si komise správně vyloží jako snahu Čechů obnovit samostatnost a tuto myšlenku se rozhodnou podpořit. S tím souvisí také téma demokracie. Česká nebeská komise funguje na demokratických principech. O všech důležitých otázkách je hlasováno a každý má právo zastávat svůj vlastní názor. S tímto ostře kontrastuje postava Radeckého, který zastupuje monarchii a svůj názor na vládu lidu vyjadřuje naprosto pregnantně:

RADECKÝ: To taky. Ale ještě horší je...

HAVLÍČEK: Demokracie.

¹⁸⁰ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 527.

¹⁸¹ VŠETICKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století*. Olomouc: Votobia, 2003, s. 204.

*RADECKÝ: To je taky pěkný svinstvo, samozřejmě! Ale je ještě něco horšího: dezerce!*¹⁸²

Motivem se v literární teorii rozumí nejjednodušší tematická a významová jednotka díla. Můžeme rozlišovat hlavní a vedlejší motivy. Motiv, který se vícekrát opakuje a je příznačný pro celé dílo, je označován jako leitmotiv.¹⁸³

Leitmotivem hry *České nebe* je přechod známých historických osobností z očiště do nebe. Právě okolo přijímání do nebe je vystaven celý děj. Své vlastní motivy má pak také každá jednotlivá postava. Jedná se o motivy zevnějšku, chování, jednání atd. Praotec jakožto pohan má při sobě sošky bůžků, učitel Komenský zase břídicovou tabulku. Motivы zbožnosti nacházíme u Svatého Václava, který se pravidelně modlí a nad sebou má svatozář, stejně jako u Jana Husa. Babička Boženy Němcové do hry přináší motiv ženství a venkovského života. Jediná záporná postava *Českého nebe*, Maršál Radecký, v sobě zase ukrývá motiv útlaku a moci. Havlíček má s sebou mučednickou trnovou korunu, která znázorňuje jeho utrpení ve vyhnanství.

¹⁸² CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana, s. 557.

¹⁸³ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000, s. 102-104.

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat a interpretovat hru *České nebe* z repertoáru Divadla Járy Cimrmana.

V první kapitole jsme se zaměřili na život a dílo obou autorů hry, Zdeňka Svěráka a Ladislava Smoljaka. Zmínili jsme důležité mezníky jejich životů od dětství přes studentská léta a počátky umělecké činnosti až po současnost. Snažili jsme se rovněž zachytit vliv konkrétních životních událostí na uměleckou činnost, zejména pak u Zdeňka Svěráka. Jako cenný zdroj informací o životě Zdeňka Svěráka nám posloužila kniha *Fenomén Zdeněk Svěrák* spisovatelky a novinářky Dany Čermákové. V případě Ladislava Smoljaka nám jeho život pomohla přiblížit publikace *Tady všude byl... Ladislav Smoljak* a v neposlední řadě také knižně zpracovaný rozhovor s *Mým divákům* od Blanky Čechové.

Ve druhé kapitole práce jsme se věnovali historii Divadla Járy Cimrmana. Sledovali jsme jeho vývoj od založení po současnost, zmínili důležité milníky a události, jako jsou stěhování do nových působišť či obměny hereckého obsazení. Čerpali jsme například z knihy *Dodatky: Historie Divadla Járy Cimrmana* od Zdeňka Svěráka. Také jsme ve stručnosti charakterizovali ostatní hry z repertoáru Divadla Járy Cimrmana, především pak jejich děj.

Vlastní analýze a interpretaci hry je věnována třetí kapitola. Nejprve jsme se zabývali jednotlivými referáty, které předcházejí samotné hře. Snažili jsme se poukázat na místa v textu, která jsou stěžejní z hlediska komiky a také interpretovat narážky politického charakteru či odkazy k dějinným událostem. Vše demonstrujeme na ukázkách z primárního textu. Poté jsme přikročili k analýze a interpretaci vlastní hry. Přiblížili jsme děj a při tom se opět snažili upozornit na místa s výraznou komikou. Dále jsme se podrobněji věnovali jednotlivým postavám s cílem postihnout jejich základní charakterové rysy a tyto opět ukazovat v konkrétních ukázkách z textu. Rovněž jsme hru rozebrali z hlediska kompozice, času, prostoru, tématu a hlavních motivů. V těchto oddílech se opíráme o teoretické informace a typologie, které se pokoušíme aplikovat v našem konkrétním případě.

Použitá literatura a internetové zdroje

BAUER, Alois. *Čeština na dlani: přehled světové a české literatury, český jazyk*. 3., rozš. vyd. Olomouc: Rubico, 2007. ISBN 978-80-7346-068-6.

CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. V Praze: Paseka, 2009. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 978-80-7185-973-4.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Druhé doplněné vydání. Praha: Imagination of People, 2012. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-87685-04-4.

Dodatky: Historie Divadla Jára Cimrmana : Doslov : Rejstřík. Praha: Paseka, 1993. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 80-85192-62-4.

HANÁČKOVÁ, Andrea. *Základy teorie divadla: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3641-8.

HOMONICKÁ, R. a kol. *Tady všude byl Ladislav Smoljak: očima přátel, synů a dcer*. Praha: Fragment, 2013. ISBN 978-80-253-1283-4.

JANOUSEK, Pavel. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2012. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4.

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X.

RAJLICH, Jiří a Jitka REŽNÁ. *Generál Fajtl: slovem historika, rodiny a objektivem fotografů*. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-12-8.

SMOLJAK, Ladislav a Blanka ČECHOVÁ. *Mým divákům: rozhovor s Ladislavem Smoljakem*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-078-1.

TICHÝ, A. a JEŽEK, V. *Šest z šedesátých: Lasica, Schmid, Smoček, Smoljak, Suchý, Svěrák, Štěpka, Vyskočil - divadelní legendy malých scén : Činoherní klub, Divadlo Jára Cimrmana,*

Studio Ypsilon, Radošinské naivné divadlo, Semafor, Štúdio L+S. Praha: Radioservis, 2003. ISBN 80-86212-31-9.

VŠETIČKA, František. *Kroky Kalliopé: o kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let 20. století.* Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-549-X.

VŠETIČKA, František. *Stavba dramatu: o kompoziční poetice ruského, polského a slovenského dramatu.* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-625-6.

50 let s Cimrmanem. *Respekt* [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/tydenik/2015/52/50-let-s-cimrmanem>

Historie Centra Paraple. *Centrum Paraple* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.paraple.cz/o-nas/historie.html>

Jan Klusák: *Já Cimrmany miloval.* In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/34883-jan-klusak-ja-cimrmany-miloval.html>

KEILOVÁ, Věra. *Zdeněk Svěrák: Pětasedmdesátka je cifra hroživá* [online]. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/styl/228946-zdenek-sverak-petasedmdesatka-je-cifra-hroziva.html>

Ladislav Smoljak. *Česká televize* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/lide/ladislav-smoljak/>

Marshallův plán. *TOTALITA.cz* [online]. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z:

MÍŠKOVÁ, Věra. *Čeští filmaři na amerických Oscarech* [online]. [cit. 2016-03-19]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/26634-cesti-filmari-na-americkyh-oscarech.html>

Největší Čech. *Česká televize* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/specialy/nejvetsicech/oprojektu_top100

RAJLICOVÁ, Eva; VOJTĚCHOVÁ, Aneta. Český lev: Nejlepším filmem roku 2010 se stala Pouta [online]. Praha: Český rozhlas, 2011-03-05, [cit. 2016-03-23] Dostupné z:

<http://www.rozhlas.cz/zpravy/film/zprava/860326>

VANÝSEK, Jiří. *Cimrmani* [televizní dokument]. Česká televize. 1997

Zemřel Ladislav Smoljak, jeden z otců Járy Cimrmana. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-03-25].

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/202405-zemrel-ladislav-smoljak-jeden-z-otcu-jary-cimrmana.html>

Anotace

Jméno a příjmení:	Pavel Kovařík
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Analýza a interpretace divadelní hry České nebe
Název v angličtině:	Analysis and interpretation of the play Czech heaven
Anotace práce:	Práce se zabývá analýzou a interpretací divadelní hry České nebe autorů Zdeňka Svěráka a Ladislava Smoljaka. První část je věnována biografii a bibliografii autorů a historii Divadla Járy Cimrmana. Druhá část se zaměřuje na analýzu a interpretaci hry České nebe. Cílem práce je analyzovat hru z hlediska komiky, charakterizovat jednotlivé postavy, kompozici, čas, prostor, hlavní motivy a téma.
Klíčová slova:	Jára Cimrman, Zdeněk Svěrák, Ladislav Smoljak, Divadlo Járy Cimrmana, České nebe, mystifikace, interpretace, analýza, drama
Anotace práce v angličtině:	Thesis deals with the analysis and interpretation of the play Czech heaven authors Zdeněk Svěrák and Ladislav Smoljak . The first part is devoted to biography and bibliography of the authors and the history of theater Jára Cimrman. The second part focuses on the analysis and interpretation of Czech heaven. The aim is to analyze the game in terms of comics, characterize each character, composition , time, space, the main themes and theme .
Klíčová slova v angličtině:	Jara Cimrman , Zdeněk Svěrák and Ladislav Smoljak , Jara Cimrman Theatre , czech heaven, mystification , interpretation, analysis , drama

Rozsah práce:	58. s
Jazyk práce	čeština
Přílohy vázané k práci:	CD nosič